

Håndbok for bosetting hos herboende slekt

NORSK

Utlendingsdirektoratet

*Enslige mindreårige
asylsøkere og flyktninger*

*Håndbok for bosetting
hos
herboende slekt*

Prosjektgruppe:
Elin Stenerud og Hanneke Ørne Bruce
Flyktningekontoret Oslo kommune
Sandra K. Hjertås, Ungplan /Vårli
Prosjektperiode 15.08.03 – 30.08.04

Forord

Det har vært vanlig at enslige mindreårige asylsøkere som kommer til landet sammen med slektninger, eller som har slektninger eller andre bekjente i landet, bosetter seg hos disse. Ofte søker de mindreårige om å få bo hos slektningene eller familien, og noen flytter direkte fra mottaket til sine slektninger uten forutgående samtale med mottak eller andre om dette. Noen kommer direkte til familien og har aldri vært innom et statlig mottak.

I Norge har vi ment at tilknytning til slekt er viktig for enslige mindreårige asylsøkere. Dette gir en tilhørighet til egen familiebakgrunn, og er gjerne en oppfylling av foreldrenes ønske da de sendte sine barn til Norge nettopp med det mål å komme til slekten her. Slekten representerer ofte trygghet for den enkelte. Samværet med slekt gir også tilhørighet og trygghet gjennom ivaretagelse av egen kultur og tradisjon.

Det har på denne bakgrunn vært sett på som naturlig at enslige mindreårige flytter til slektningene så tidlig som mulig. Ofte er familien, som i noen tilfeller ikke i utgangspunktet var godt nok rustet til å ta imot en enslig mindreårig, overlatt til seg selv. Det kan også vise seg at familien likevel ikke er familie til den enslige mindreårige. Resultater fra siste års forskningsarbeid, samt tilbakemeldinger fra praksisfeltet (Eide 2001), tyder også på at flere enslige mindreårige som bor hos slekt ikke får en tilfredsstillende oppfølging av det offentlige. Det uttrykkes stor bekymring for manglende vurdering av og oppfølging av slektsplasseringene. Det vises blant annet til at liten oppfølging bidrar til økt risiko for store konflikter og ustabile omsorgsløsninger.

I følge Stortingsmelding nr.17 (2000-2001) om Asyl- og flyktningspolitikken i Norge skal det også utarbeides et system for utredning av den enkelte enslige mindreårige i løpet av en måned etter ankomst.

I arbeidet med å støtte mottakene og kommunene i deres arbeid ønsket derfor UDI å utvikle en metodehåndbok/veileder for en systematisk utredning av den enkelte enslige mindreårige og dennes behov før eventuell bosetting hos slekt. Dette arbeidet innebærer et samarbeid mellom statlig mottak og kommune om nødvendige tiltak i oppfølging av den enkelte og familien før eventuell bosetting hos slekt. I denne utredningen inkluderes også muligheten for kontakt med foreldre/omsorgspersoner i hjemland, og muligheten for retur.

Metodehåndboken/veilederen er utarbeidet av en prosjektgruppe fra Ungplan og Oslo kommune gjennom et tidsavgrenset utviklingsprosjekt, 15.08.03 – 30.08.04. Medlemmene i prosjektgruppen var Elin Stenerud og Hanneke Ørne Bruce fra Oslo kommune, Flyktningekontoret og Sandra Hjertås fra Ungplan.

Ved Rinkeby bydelsforvaltning, Stockholm kommune har det vært gjennomført et eget 3-årig prosjekt for utredning av enslige mindreårige asylsøkere/flyktninger og deres herboende slekt med tanke på bosetting hos disse. (jf. Rinkeby stadsdelsförvaltning, 2001.) En forutsetning for det norske prosjektet har vært å kunne benytte kunnskapen som er samlet i Rinkeby når det gjelder bosetting hos slekt. En studietur til Rinkeby, sammen med referansegruppen, ble derfor lagt inn som del av oppstartet på prosjektet.

Ved siden av prosjektgruppen ble det etablert en referansegruppe som gjennom året har hatt fire møter. Gruppen har bestått av:

Sølve Randal, Bergenhus barneverntjeneste

Hilde Myhrer, Bærum barneverntjeneste

Nina Gran, Kommunenes Sentralforbund

Inger Tofthagen, Sosial og familieavdeling, Fylkesmannen i Oslo og Akershus

Tor Andre Røkke, UDI regionkontor Vest

Liv Brauer, Intervjuenheten/Asylavdelingen/UDI

Mona Riktor, UDI regionkontor Øst, bosettingsansvarlig

Aase Bø-Rygg, UDI regionkontor Øst, kontaktperson for prosjektgruppen

Det ble også etablert en styringsgruppe som til sammen har hatt fire møter. Medlemmene i gruppen var:

Ellen Kartnes, Barne- og familieetaten Oslo kommune

Øystein Larsen, Ungplan

Tone Kvikstad, Barne- og familiedepartementet/BFD

Aase Bø-Rygg, UDI regionkontor Øst

Prosjektet og UDI står ansvarlig for håndbokens innhold. Arbeidsutkast av håndboken har blitt sendt ut til høring hos enkelte utvalgte kommuner og statlige mottak. Tilbakemeldinger fra disse har vært viktige for prosjektgruppen.

INNHold

Forord	2
Bruk av håndboken	6
Innledning	6
Bruk av begreper i håndboken	7
Gjeldende lover og konvensjoner	9
DEL I STATLIG MOTTAK	11
1 Ankomst og avklaringer	13
Oppnevning av hjelpeverge	13
Hjelpevergens oppgaver	14
Samtaler med barn	14
Avklaringer om herboende slekt	15
Kartlegging og bruk av individuell plan	16
2 Kartlegging og kontakt med herboende slekt	16
Forberedelser til den første samtalen	16
Selve samtalen	17
Oppsummerende arbeid	18
Fortsatt kontakt med herboende slekt	18
Gjennomføring av permisjoner	18
3 Oppsporing og returarbeid	19
DEL II SAMARBEID	21
4 Samarbeid mellom UDI, statlig mottak og kommune	23
Avklaring om bosetting	24
Anmodning fra UDI om bosetting av barn	24
Bosetting av barnet	25
DEL III KOMMUNEN	27
5 Barnets møte med kommunen	29
Den første samtalen med barnet	29
Forslag til oppgaver for miljøarbeider	29
Bruk av tolk	30
Hjelpeverge	30

De første møtene med herboende slekt	30
6 Undersøkelse etter lov om barneverntjenester	31
Bekymringsmelding	31
Iverksettelse av undersøkelse	31
Innhenting av informasjon	32
Samtalen i en undersøkelse	32
Hjemmebesøk	32
Kontakt med familien i hjemlandet	33
Konklusjon av undersøkelse	33
Tiltaksplan	33
7 Fosterhjemsplassing hos slekt	33
Godkjenningsprosessen	34
Kriterier/krav til fosterhjem	35
Utfordringer ved godkjenning av fosterhjemsplassing hos slekt	35
Oppgaver ved fosterhjemsgodkjenning	36
Temaer som også drøftes og vurderes underveis	37
Godkjenning og godkjenningsrapport	38
Skriftlig avtale	38
Tilsyn og oppfølging av fosterhjem	38
Litteratur referanser	39
VEDLEGG	

Bruk av håndboken

Håndboken er delt opp i tre hoveddeler. Første delen omhandler statlig mottak som har ansvar for den første kartleggingen og kontakt med herboende slekt. Den andre delen omhandler samarbeidet mellom UDI, statlig mottak og bosettingskommune. Den tredje delen omhandler kommunens barnevernfaglige utredningsoppgaver og vurdering av eventuelle tiltak. Hver del kan leses for seg, men vi mener at leseren vil få best utbytte av å gjøre seg kjent med hele håndboken før fordypning i sitt spesifikke ansvarsområde. Håndboken tar utgangspunkt i at arbeidet i kommunene med å bosette enslige mindreårige hos slekt utføres etter lov om barneverntjenester, jf. kapittel 6 og 7 i håndboken. Håndbokens metoder og prosedyrer kan imidlertid også anvendes dersom den enslige mindreårige bosettes hos slekt eller andre uten barneverntiltak.

Innledning

Oslo kommune ved Flyktningekontoret og Ungplan ved Vårli statlig mottak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger fikk i oppdrag fra UDI å utarbeide en håndbok. Målsettingen var å sette fokus på en systematisk utredning av den enkelte enslige mindreårige asylsøker og flyktning og dennes behov før eventuell bosetting hos herboende slekt. Sentralt i dette arbeidet skulle være samarbeidet mellom det statlige mottak og kommunen.

Når barn og ungdom under 18 år ankommer Norge som asylsøkere og flyktninger, uten følge av sine foreldre eller foresatte, omfattes de av norsk lovgivning på lik linje med norske barn. Håndboken tar utgangspunkt i dette og bruker lov om barneverntjenester med forskrifter og retningslinjer i arbeidet med å følge opp den enslige mindreårige og slekten. Dette innebærer at det skal foretas en grundig og systematisk utredning av barnet og dets eventuelle nettverk før bosetting foretas. Dette skal påbegynnes når barnet ankommer statlig mottak. UDI har for dette formålet utarbeidet et kartleggingsredskap - individuell kartlegging og tiltaksplan - som skal danne grunnlag for kommunens videre arbeid. Dette gjelder både bosetting og iverksetting av tiltak hvor hvert enkelt barns spesifikke behov skal ivaretas.

Barn som kommer alene til Norge og som har slekt her, kan be om å få bo hos disse. Kontakt med herboende slekt gir tilhørighet til barnets familiebakgrunn og gir således barnet opplevelse av kontinuitet. Bosetting hos herboende slekt er også ofte i tråd med foreldrenes ønske. Forskning viser at disse barna er spesielt utsatte og sårbare, ofte med en oppvekst preget av krigsopplevelser fra hjemlandet. De utgjør dermed en risikogruppe for psykiske lidelser, preget av savn etter foreldre, brutte forventninger og mange brudd i omsorgen. (Fladstad 1993, Eide 2001, Harsløf Hjelde og Stenerud 1999).

Håndboken skal være et hjelpemiddel i arbeidet med å utrede den enkelte enslige mindreårige og dennes behov før eventuell bosetting hos slekt. Sentrale oppgaver er kartlegging og utredning av barnet, barnevernets undersøkelse i forhold til å vurdere herboende slekt som mulig omsorgsalternativ og tilretteleggelse for videre kontakt med herboende slekt som viktige nettverkspersoner for barnet.

UDI, statlig mottak og kommune representerer ulike forvaltningsnivå. De har forskjellige oppgaver i forhold til det enkelte barn, blant annet basert på ulikt lovverk og ulike retningslinjer. Dette påvirker aktørenes perspektiver, hvilke forhold som vektlegges og derved også vurderingen av hvordan barnet best kan ivaretas. Håndboken forsøker å gi rammer og retningslinjer for samarbeidet mellom disse forvaltningsnivåene med fokus på hva som er barnets beste, jf. FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen), artikkel 3.

Håndbokens tilnærming er at enslige-, mindreårige asylsøkere og flyktninger er barn, dernest er de flyktninger. Personer som arbeider med denne gruppen barn og herboende slekt må fra den første kontakten ivareta begge perspektivene - både barnet som atskilt fra foreldrene og barnet som flyktning:

Barnet uten mor og far i Norge

Det er barnet og dets tap og fravær av mor og far som står sentralt i denne tilnærmingen. Oppbruddet, flukten og atskillelsen fra foreldrene gjør disse barna spesielt utsatte og sårbare. Ut fra dette perspektivet må fokuset være på barnets psykiske og fysiske helse, og på kartleggingen av barnets behov for profesjonell hjelp og omsorg. For å ivareta barnets rettssikkerhet har hjelpevergen en sentral rolle. Herboende slekt vil være av stor betydning for barnet; enten som omsorgspersoner eller som barnets nære nettverk. Om barnet ikke har fått avklart søknaden om oppholdstillatelse vil det påvirke planleggingen av dets fremtid i Norge. En uavklart situasjon vil ytterligere forsterke kravet til den daglige omsorgen for barnet.

Barnet som flyktning og asylsøker

Det er barnets tap av sitt hjemland, derav nettverk, skole, språk og kultur som er det sentrale i dette perspektivet. Oppvekst i et land i krig og flukten fra hjemlandet har ført de mindreårige flyktninger til et fremmed land. Fokus i arbeidet med barnet som asylsøker må derfor være rettet mot mestring og integrering i det norske samfunn. Samtidig må man nærme seg barnet med respekt for dets bakgrunn og kultur, og bidra til at barnet både kan ivareta og ta med seg sin fortid inn i det nye.

Bruk av begreper i håndboken

- *Enslige, mindreårige asylsøkere og flyktninger:*
Barn og unge under 18 år som er kommet til landet uten foreldre eller andre voksne med forelderansvar i Norge.
- *Barn:*
Alle enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger under 18 år omtales her som barn, uavhengig av alder.
- *Familie i hjemlandet;*
Med dette menes foreldre og andre med forelderansvar i barnets hjemland.
- *Herboende slekt:*
Begrepet brukes i henhold til en forståelse av definering av familie og slekt som noe dynamisk. Familie og slekt vil forstås av den enkelte avhengig av kontekst, påvirket av bakgrunn og kultur. I forskrift om fosterhjem av 18. desember 2003 (fosterhjemsforskriften) § 4. Valg av fosterhjem til det enkelte barn, sidestilles barnets

nære nettverk med barnets familie. Begrepet herboende slekt vil i håndboka også innbefatte nært nettverk.

- *Hjelpeverge:*
Begrepet hjelpeverge brukes konsekvent i håndboken, uavhengig om det er hjelpeverge eller verge som er oppnevnt.

Gjeldende lover og konvensjoner

- Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (barnevernloven)
- Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7 (barneloven)
- Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her av 24. juni 1988 nr. 64 (utlendingsloven)
- Lov om vergemål for umyndige av 22. april 1927 nr. 3 (vergemålsloven)
- Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (forvaltningsloven)
- FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) av 20. november 1989, inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettighetsloven i 2003.

1 Ankomst og avklaringer

Rammene for arbeidet med barna i statlig mottak er Utlendingsloven av 24. juni 1988, Utlendingsforskriften av 21. desember 1990 og de til enhver tid gjeldende forskrifter, rundskriv og retningslinjer gitt av Utlendingsdirektoratet (UDI). Disse finnes blant annet på UDI hjemmesider www.udi.no. Se vedlegg I.

UDI har utarbeidet ulike retningslinjer og rundskriv som er førende for arbeidet ved statlig mottak. De mest sentrale for drift av statlig mottak generelt er ”Driftsreglement for statlige mottak”, årlig brev som heter ”Føringer for mottaksarbeidet”, ”Revidert Driftsreglement med tilhørende Kravspesifikasjon for drift av statlige mottak for asylsøkere”, samt ”Rutinebeskrivelser for arbeidsoppgaver i ordinære mottak”.

For statlige mottak som arbeider med enslige, mindreårige asylsøkere og flyktninger gjelder i tillegg særskilte rutiner og retningslinjer. Disse er ”Saksbehandlingsrutiner enslige mindreårige asylsøkere” og ”Faglige retningslinjer for arbeidet med enslige mindreårige i statlige mottak”.

Når det ankommer barn under 18 år til landet, uten følges- eller omsorgspersoner, plasseres de i spesielt tilrettelagte mottak, eller egne avdelinger ved ordinære mottak som er tilrettelagt for barn i de ulike aldersgrupper. Statlige mottak er per definisjon å betrakte som barnas midlertidige hjem til deres situasjon og framtid er klarlagt. Opphold i statlige mottak er et frivillig tilbud, imidlertid har myndighetene et særlig ansvar da det handler om barn som er alene, jf. Barne- og familiedepartementets rundskriv om barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere i mottak og kommuner m.m. Q-17 / 2004).

Norge har i likhet med blant annet Sverige valgt en mottaksmodell som innebærer at statlige mottak ikke betraktes som en institusjon i barnevernlovens forstand, og mottakene kommer dermed ikke inn under de lovreguleringer som gjelder for barneverninstitusjoner. Personalet i statlige mottak skal likevel forholde seg til barna med et barnefaglig perspektiv, men mottakspersonalet har ingen myndighet til å arbeide etter lov om barneverntjenester. Eventuelle barneverntiltak må iverksettes av det lokale barnevernet der det statlige mottaket befinner seg.

Barnet har nylig ankommet et fremmed land, etter flukt fra sitt eget hjemland, det er separert fra sine foreldre og øvrig slekt. I løpet av perioden ved statlig mottak skal barnet gjennom mange ulike faser knyttet til asylsaksbehandling og eventuelt oppsporingsarbeid. Tiden fra ankomst til asylsøknad er ferdig behandlet kan derfor oppleves som svært usikker for barnet.

Oppnevning av hjelpeverge

Når barn kommer til Norge uten foreldre, og det er usikkert om foreldrene er i live, skal det oppnevnes hjelpeverge etter hjemmel i lov av 22. april 1927 nr. 3 om vergemål for umyndige § 16 (vergemålsloven). Man legger til grunn at vergene (foreldrene) ikke kan ivareta den mindreåriges interesser i den perioden barnet oppholder seg alene i Norge og hjelpevergen skal bistå de ordinære vergene med å ivareta den mindreåriges interesser. Overformynderiet i den kommunen der barnet oppholder seg oppnevner hjelpevergen for barnet.

Vergemålsloven stiller ingen spesifikke krav til hjelpeverger for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, jf. vergemålsloven § 7 første ledd. Det bør likevel oppnevnes personer som har erfaring fra arbeid med asylsøkere og flyktninger. I tillegg bør hjelpevergen ha gode norskkunnskaper, samt kunnskap og innsikt i det norske samfunn. I forbindelse med barnevernets undersøkelsessak og bosettingsarbeid kan herboende slekt være inhabile og bør normalt ikke oppnevnes som hjelpeverge uten at det foreligger en spesiell begrunnelse for en slik oppnevning. Ansatte i statlige mottak bør også av habilitetshensyn ikke oppnevnes som hjelpeverge jf. Justisdepartementet 2003.

Hjelpevergens oppgaver

Hjelpevergen skal være barnets rettslige representant og talsperson overfor offentlige myndigheter, og innehar partsrettigheter. Uavhengig av barnets alder skal det enkelte barns utvikling og modenhet ivaretas av hjelpevergen. Oppgavene begrenses av den mindreåriges selv- og medbestemmelsesrett som fremgår i barneloven med forskrifter. Ved fylte 7 år skal barnet få si sin mening og det skal legges stor vekt på hva barnet sier. Over 14 år skal barnet uttale seg før hjelpevergen fatter en beslutning, og er barnet uenig i hjelpevergens avgjørelse kan barnet bringe spørsmålet inn for overformyndieret.

Hjelpevergens hovedoppgaver er avgjørelser om den mindreåriges underhold, oppfostring og opplæring. I forhold knyttet til den daglige omsorgen vil det være naturlig at personalet ved statlig mottak eller annen omsorgsperson når barnet er bosatt, tar avgjørelser og representerer den mindreårige. Hjelpeverge må imidlertid sikre at det offentlige følger opp tilfredsstillende i forhold til barnet.

For barn med herboende slekt må hjelpeverge forholde seg til enda flere instanser. Det bør være et utstrakt samarbeid mellom hjelpeverge, statlig mottak og bosettingskommune. Dette medfører at oppgaven blir mer sammensatt, men det bør hele tiden være *barnets beste* som står i fokus.

Hjelpevergen bør regelmessig delta på strukturerte samtaler i statlig mottak for å ivareta barnets interesse. Hjelpeverge må også gjøres kjent med statlig mottaks arbeid med individuell plan. Vedkommende bør også delta i samtaler med herboende slekt, i det forberedende bosettingsarbeidet og i møter med kommunen. Hjelpevergen vil dermed representere en nødvendig kontinuitet i forhold til barnets historie, også fordi hjelpevergen har bistått barnet fra tidspunktet for asylintervju.

For mer informasjon om hjelpevergens oppgaver og rolle vises til Norsk Folkehjelps kursmateriale for hjelpeverger for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, og til "Veileder til verger for enslige mindreårige asylsøkere", Justisdepartementet.

<http://www.jd.dep.no>

Samtaler med barn

I alle viktige formelle samtaler må mottakspersonalet bruke tolk for å sikre at både barn og mottakspersonalet oppfatter innholdet i samtalen. Tolkenes kvalifikasjoner i forhold til å arbeide med barn bør vurderes. Bruk av tolk beskrives i vedlegg II (jf. Bruk tolk riktig, UDI 1995).

Mottakspersonalet må i samtalene ta hensyn til barnets alder, dets språklige, følelsesmessige og mentale utvikling, språklige barrierer, manglende tilknytning, opplevde traumer og en ofte generell mistenksomhet til fremmede voksne. (Øvreeide 2000, Eide & Winger 2003).

Tilretteleggelse av samtalesituasjonen er sentral. For eksempel kan små barn finne det lettere å delta om de kan holde på med aktiviteter som tegning, maling og lek.

I statlig mottak er det særlig viktig å vektlegge følgende punkter i de formelle samtalene:

- Formålet med samtalen må være tydelig for barnet.
- Det må fremkomme hvem og hvorfor ulike personer og instanser skal ha tilgang til ulike opplysninger.
- Barnet må få vite at det kan la være å svare på spørsmål.
- Samtalens tema og varighet må tydeliggjøres.
- Hjelpeverge bør være med for å ivareta rettsikkerheten.
- Barnet må få informasjon om sin innsynsrett i forhold til individuell plan og andre dokumenter, inklusive dagsrapporter.

I den generelle delen av statlig mottaks ankomstsamtale har barnet fått orientering om UDI og statlig mottaks plass i det offentlige systemet. Videre har det fått orientering om gjeldende taushetsplikt, statlig mottaks opplysningsplikt til UDI, utarbeidelsen av individuell plan og at opplysninger som fremkommer i løpet av oppholdet kan brukes i utfylling av individuell plan. Utelates det å gi barnet informasjon om hvorfor statlig mottak ønsker å kartlegge relasjoner til herboende slekt, og at opplysninger oversendes UDI og bosettingskommunen, vil barnet kunne bli mistenksom og lukket i forhold til videre samhandling med personalet. Barnet må kontinuerlig minnes om at innhenting av informasjon også gjelder for de uformelle samtalene og den daglige samhandlingen, så vel som de formelle samtalene.

I løpet av kort tid etter ankomst vil barnet motta en betydelig mengde informasjon og opplysninger det skal forholde seg til. Det er viktig at mottakspersonalet på ulikt vis sikrer at barnet både har forstått og oppfattet budskapet. Temaene bør gjentas flere ganger og informasjonen bør også, i tillegg til den muntlige orienteringen, utleveres skriftlig på barnets språk. Det vises ellers til foreslått litteratur om samtaleferdigheter.

Avklaringer om herboende slekt

For barn som kommer alene må det raskt avklares om barnet kjenner noen andre i Norge, eller har herboende slekt. Å skape tilhørighet til egen kultur, samt utvikle relasjoner til slekt, vil kunne skape trygghet og forutsigbarhet for barnet i en usikker livssituasjon (Skytte 2002-, Bunkholt 2001).

Før ankomstsamtalen:

- Sjekk i registrerings og intervju skjema for opplysninger om herboende slekt.
- Kontakt transittmottaket. Har herboende slekt vært på besøk?
- Avklar om barnet har hjelpeverge. Innkall hjelpeverge til ankomst samtalen.

Ankomstsamtalen:

- Står det ikke opplyst noe, spør barnet om det har herboende slekt.
- Dersom barnet har dette, spør om det er lenge siden de har sett slektningene og hvilket slektsforhold de har.
- Vurder barnets modenhet, har barnet innsigelser på at du kontakter herboende slekt.
- Avklar med barnet om det ønsker besøk av slekt.
- Fortell at du vil innkalle herboende slekt til en samtale og at du i første del av samtalen vil informere om ulike regler ved statlig mottak (Jf. Kap. 2 *Selve samtalen*).

Kartlegging og bruk av individuell plan

Kartleggingsverktøyet som skal brukes er *individuell kartlegging og tiltaks plan* med tilhørende veileder, utarbeidet av UDI. Individuell plan vil danne grunnlaget for det videre arbeidet i statlig mottak og senere for kommunen som skal bosette barnet. For å sikre kontinuitet bør det fortrinnsvis være barnets primærkontakt som i samarbeid med barnefaglig ansvarlig utarbeider den individuelle planen.

Mottakspersonalet vil ofte erfare at barn har forskjellig interesse eller vilje til å fortelle om sin bakgrunn. Dette vil medvirke til at noen barn er tause og reserverte, andre forteller uten hemninger mens enkelte forteller forskjellige historier. Uansett er det viktig å lytte og ta imot hva barnet har å formidle uten å stille tvilende spørsmål eller komme med fordømmende kommentarer.

En viktig oppgave er å kartlegge barnets familie- og slektsrelasjoner. Følgende momenter bør ivaretas i en kartlegging:

- Kjenner barnet herboende slekt fra før?
- Når var siste kontakt med disse?
- Observer og beskriv barnets reaksjon på første møte med herboende slekt.
- Observer og beskriv barnets reaksjoner i forbindelse med permisjoner til herboende slekt.
- Observer væremåter før og etter permisjon, gleder/gruer det seg, er det urolig, innesluttet osv.
- Av hvem og hvor ofte har barnet besøk, telefonkontakt og permisjon til herboende slekt?

Ved innhenting av informasjon kan ustrukturerte samtaler i daglige samhandlinger med barnet for eksempel ved matlaging, vask av rom etc. gi verdifull informasjon. Gjennom observasjon av barnet i eksempelvis spisesituasjoner og lek vil man kunne få inntrykk av hvordan barnet samhandler med andre barn og voksne, samt oversikt over dagligdags ferdigheter.

2 Kartlegging og kontakt med herboende slekt

En god bo- og omsorgssituasjon for barnet krever et gjennomført kartlegging og utredningsarbeid i forkant av bosettingen. Dette for å motvirke tilfeldige og lite planlagte plasseringer av barnet hos herboende slekt. Det bør likevel understrekes at slektsforhold og tilhørighet til egen kultur er viktig for barnet og dets videre utvikling.

Mottakspersonalet vil gjennom kontakt med herboende slekt få inntrykk av dem som barnets nettverkspersoner. Det er viktig å samle disse inntrykk og nedtegne de på en strukturert måte slik at bosettingskommunen kan nyttiggjøre seg denne informasjonen i sin vurderinger av herboende slekt som en mulig omsorgsløsning. Et hjelpemiddel til å forstå barnets familiestruktur kan være slekts- og nettverkskart. (Fyrand 1994. Gundersen & Moynahan 1995). Det understrekes at herboende slekt må gjøres kjent med denne rapporteringen, hensikten og hvordan informasjonen skal brukes.

Forberedelser til den første samtalen

Barnets forhold til herboende slekt er svært variert. Det kan for eksempel være nær familie barnet ikke har sett på mange år, eller en kjenning som utfører en vernetjeneste for familien i

hjemlandet.

Herboende slekt vet ofte tidlig at barnet har ankommet landet og tar i mange tilfeller raskt kontakt med statlig mottak. Inviter derfor slektningene snarlig til et møte, senest 3 - 4 dager etter ankomst for tidlig kontaktetablering. En tidlig kontakt kan også sikre at herboende slekt ikke henter barnet før forholdene rundt barn og herboende slekt er avklart.

- Bestill tolk til den/de første samtalerne. Førstegangsmøtet er ofte følelsesladet, deltakerne vil derfor fort slå over til sitt morsmål (vedlegg II).
- Dersom det er opprettet hjelpeverge, innkall denne til møtet.
- Snakk med barnet på forhånd, og avklar om det er noe det ønsker å ta opp i samtalen med herboende slekt. Avtal med barnet om hvem som tar initiativet til dette i samtalen.
- Hold av skjermede lokaler til samtalen.
- Skaff kompetanse på samhandlingsmønstre mellom voksne og barn i den aktuelle kulturen.
- Observer samspill mellom barnet og herboende slekt.
- Fang opp så vel nonverbal som verbal kommunikasjon.

Selve samtalen

Herboende slekt vil i utgangspunktet ofte ønske å ta vare på barnet. Statlig mottak må derfor i første møtet med herboende slekt informere om norske myndigheter og UDI's føringer i forhold til å la barnet flytte til herboende slekt før oppholdstillatelse er avklart. Videre om hvordan det norske barnevernet arbeider, og at det er ønskelig at barnet, samt herboende slekt, kartlegges og utredes før bosetting foretas. Mottakspersonalet skal ikke forespeile bosetting hos slekt som en løsning.

Del samtalen i to. Første del med de voksne alene, annen del sammen med barnet og herboende slekt.

Del 1: Mottakspersonalet og de voksne:

- Avkrev legitimasjon. Be om å få ta kopi av ID papirene til barnets mappe (frivillig), eventuelt skriv av opplysningene.
- Etterspør dokumentasjon på slektskap. Er det vanskelig, vurder da hva som er mest hensiktsmessig.
- Innhent bostedsadresse og telefonnummer.
- Før permisjon tillates, be om skriftlig samtykke til å innhente opplysninger i deres hjemmekommune dersom de har kjennskap til familien. Mangler samtykke vil kommunen avslå henvendelsen.

Gi informasjon om:

- UDI som oppdragsgiver og statlig mottaks oppgaver og ansvar.
- Opprettelse av en individuell kartlegging og tiltaksplan om barnet, basert på opplysninger som fremkommer i løpet av barnets oppholdstid, gjennom samtaler og observasjon.
- Hensikten med en individuell kartlegging og tiltaksplan, innholdet og hvem som har tilgang til den.
- Tildeling av primærkontakt, antall barn og alder, type skolegang, fritidsaktiviteter, opprettelse av hjelpeverge og dennes rolle.

- Statlig mottaks regler for besøk og permisjon.
- Statlig mottaks telefonnummer og postadresse.

Del 2: Mottakspersonalet, herboende slekt og barnet.

- Gi barnet anledning til å snakke på møtet.
- Er det på forhånd avtalt at spesielle tema skal bringes på bane på vegne av barnet, gjør dette (Jf. *Forberedelse til den første samtalen*).
- Innhent opplysninger om herboende slekts livssituasjon; lever de alene, er det flere slektninger i samme hus eller andre steder i Norge. Dette med tanke på om herboende slekt kan være viktige voksenpersoner for barnet å ha kontakt med etter bosetting. Noter ned navn, alder, bosted og slektsforhold på de ulike personer som nevnes, med tanke på å bruke dem i et slektskart/nettverkskart.
- Står herboende slekt sterkt på sitt ønske om å flytte barnet ut av det statlige mottaket, gi informasjon om at barnet da vil miste den økonomiske støtten fra UDI. Informer om at statlig mottak i så fall må melde fra til UDI om utflytting (Jf. *Pengereglementet*, UDI). Opplys også om at det da vil bli sendt en bekymringsmelding til barnevernet i kommunen.
- Avtaler om besøk og permisjoner lages først *etter* at primærkontakt har snakket med barnet om dets ønsker om kontakt med herboende slekt.

Oppsummerende arbeid

Etter samtalen med herboende slekt skrives et kortfattet journalnotat som legges i mappa til barnet, slik at øvrig personalgruppe kan oppdatere seg på faktiske opplysninger om slekten. Overfør konkrete og viktige opplysninger til individuell plan. Barnets synspunkter innhentes og refereres. Deltar hjelpevergen i samtalen med herboende slekt bør også hjelpevergen delta i det oppsummerende arbeidet.

Det er viktig å sammenholde de ulike opplysninger som fremkommer i løpet av oppholdet slik at det dannes et nyansert inntrykk av forholdet mellom barnet og herboende slekt. Dersom mottakspersonalet får inntrykk av at herboende slekt ikke har tilstrekkelige ressurser til å ivareta barnet eller vegrer seg for oppgaven de har lovet familien, er det viktig at dette fremkommer i det skriftlige materialet som senere sendes UDI og bosettingskommunen.

Fortsatt kontakt med herboende slekt

Herboende slekt kan fremme ønske om at barnet bosettes hos dem før asylsaken er ferdigbehandlet. Mottakspersonalet bør undersøke om dette er en veloverveid beslutning. Spør om de har tenkt gjennom ansvaret ved å ta seg av et ekstra barn. Hvor godt kjenner de barnet, og er de klar over dets eventuelle traumer og psykiske problemer. Informer om UDI's saksgang og at det er bosettingskommunen som eventuelt skal vurdere dem som mulig fosterhjem (Jf. *Kap. 7 Slektsplassering som fosterhjem, samt Bosettingsveileder UDI 2004*).

Uavhengig av bosettingskommunens arbeid skal statlig mottak legge forholdene til rette slik at barn og herboende slekt kan opprettholde kontakten.

Gjennomføring av permisjoner

- Mottakspersonalet som utøver den daglige omsorgen, må lage en trygg situasjon rundt barnet før innvilgelse av permisjon.

- Trekk hjelpeverge med i vurderingene rundt innvilgelse av permisjon, hyppighet etc. Hjelpeverge sitter ofte med opplysninger som mottakspersonalet/primærkontakt ikke har, blant annet fra asylintervjuet.
- Som del av vurderingsgrunnlaget; inviter herboende slekt og deres barn på besøk til statlig mottak.
- Vær sammen med dem en del av denne tiden.
- Observer da samspeillet mellom de ulike familiemedlemmene og barnet.
- Primærkontakt og barnet bør også reise på hjemmebesøk før innvilgelse av permisjon.
- Få fram barnets synspunkt på samvær og permisjon til herboende slekt.
- Om det statlige mottaket finner grunn til det, kan det nekte barnet permisjon.
- Dersom boforholdene til herboende slekt er positivt avklart, prøv ut to – tre korte helgepermisjoner først. Vurder om det skal være med eller uten overnatting.
- Ved innvilget permisjon må herboende slekt selv hente barnet. Dette er særlig viktig i forhold til små barn som vil føle det utrygt, både å reise med offentlig kommunikasjon og det å bli hentet av andre fremmede personer.
- Observer barnets væremåter rett før og etter permisjonen. Gleder det seg, blir det oppstemt, gruer seg, urolig/rastløs, sint/sur eller vegrer seg til permisjon?
- Om det statlige mottaket finner grunn til bekymring må en bekymringsmelding til barneverntjenesten vurderes.

Et dilemma mottaksarbeidere ofte opplever er nettopp det at herboende slekt vil ha barnet på permisjon. Dette kan oppleves som positivt for barnet, både av hensyn til at det har landsmenn å snakke med, slekt som bryr seg og at det trenger å komme litt bort fra det statlige mottakets hverdag. På den annen side vet man ingenting om herboende slekt, og om de er i slekt med barnet. Man vet heller ingenting om deres hjemmeforhold.

I følge rundskriv fra BFD om barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere i mottak og kommuner m.m. (Q-17 / 2004) punkt 4.1 er det personalet i de statlige mottakene som på vegne av staten utøver den faktiske omsorgen for barna. Mottakene bør derfor ikke overlate barna til fremmede personer. Som en følge av dette har noen statlige mottak innført karantenetid før innvilgelse av permisjon. Dette for å bli kjent med barnet, og blant annet som hjelpemiddel i avklaringsarbeidet i forhold til herboende slekt.

3 Oppsporing og returarbeid

Alle barn har rett til kontakt med sine foreldre. Dersom det er mulig, har den enslige mindreårige rett til å bli gjenforent med sine foreldre eller andre omsorgspersoner – enten i hjemlandet, i Norge eller i tredje land. Se FNs konvensjon om barnets rettigheter, art 10 og 22.

Ønsker barnet oppsporing av familie kan Internasjonale Røde Kors bidra til dette. De har to former for oppsporing, avhengig av om hjemmeadressen er kjent eller ikke. For mer informasjon se Røde Kors hjemmeside www.redcross.no

INCOR-prosjektet i Flyktningerådet kan kontaktes for informasjon og rådgivning om hjemlandskontakt, oppsporing og frivillig tilbakevending. Gratis telefonlinje: 800 41 042 eller 80041855.

Gjennom kartleggingen på det statlige mottaket kan det fremkomme opplysninger om at barnets foreldre eller andre omsorgspersoner befinner seg i et annet europeisk land. I henhold til Schengen-avtalen skal de som hovedregel gjenforenes i det landet hvor foresatte befinner seg. Barnet kan vite hvor foresatte befinner seg uten å ville fortelle dette av ulike årsaker, og barnet må, dersom det er mulig, motiveres til å ha kontakt med foreldrene. Statlig mottak må legge forholdene til rette for at barnet kan skrive, ringe, sende e-post eller på annen måte oppnå den ønskede kontakten. Dette for å oppnå en størst mulig grad av kontinuitet og sammenheng for barnet. Statlig mottak kan dekke slike utgifter som del av sitt returprogram.

Mottakspersonalet må være bevisste på at barnet kan få avslag på asylsøknaden, og dermed bli uttransportert. Ved retur må mottakspersonalet i samarbeid med UDIs regionkontor og andre aktuelle aktører legge forholdene til rette slik at barnet kan returnere på en best mulig måte. At dette kan skje må forberedes for barnet i samtalene og i selve kartleggingsprosessen, slik at en ikke påfører barnet unødige og ekstra belastninger. I tillegg kan selve returarbeidet ta tid, og barnet må trygges i denne prosessen med jevnlig samtaler. Mottakspersonalet må være mest mulig konkrete i forhold til hva som skjer når og hvor.

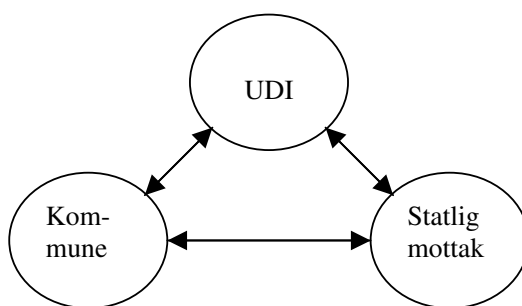
UDI har utarbeidet egne rutinebeskrivelser i forbindelse med retur. Materialet er utarbeidet med tanke på voksne asylsøkere og flyktninger. Foreløpig er det liten erfaring med oppsporing og returarbeid i forhold til barn. UDI arbeider med å utvikle bedre ordninger for oppsporing av omsorgspersoner og retur/gjenforening av enslige mindreårige. Når nye rutiner er utviklet vil dette være tilgjengelig på UDIs nettsider.

Dersom barnet ønsker frivillig retur kan IOM (International Organization for Migration) gjennom deres frivillige returprogram, VARP, bistå med dette. Programmet tilbyr assistanse til asylsøkere i Norge som ønsker frivillig retur til sine hjemland. Pr. 2004 er dette programmet primært utarbeidet med tanke på voksne personer, men IOM kan kontaktes for å vurdere hvert enkelt barns mulighet til deltakelse i programmet. For ytterligere informasjon om IOM's arbeid vises til deres hjemmeside: www.iom.no

4 Samarbeid mellom UDI, statlig mottak og kommune

Utgangspunkt for denne delen av håndboken er at kommunen har akseptert å bosette et barn. De etterfølgende avsnitt omhandler samarbeidet mellom statlig mottak, UDI og kommune. Disse instansene representerer ulike forvaltningsnivå, og har dermed ulike oppgaver i forhold til det enkelte barn, blant annet basert på ulike lovverk og retningslinjer. Dette medfører også at man har til dels ulik lovhjemmel i forhold til taushetsplikt og opplysningsplikt.

Hovedmålsetting for samarbeidet er likevel en best og raskest mulig bosetting for barnet i kommunen. For å oppnå dette vil tverrfaglig arbeid være nødvendig. Med tverrfaglig arbeid menes her at tiltak bør utredes, iverksettes og opprettholdes på tvers av faglige skillelinjer i organisasjoner og mellom de etater som har ansvaret for barnet. For mer lesing om tverrfaglig samarbeid henvises til litteraturlisten.

UDI er et statlig direktorat som forvalter utlendingsloven og får direktiv fra Kommunal- og regionaldepartementet. UDI driver ikke statlig mottak og har konkurranseutsatt disse tjenestene. UDI styrer derimot statlig mottak gjennom økonomiske overføringer, veiledere og retningslinjer for drift. De utøver også kontroll blant annet i form av tilsynsbesøk to ganger i året.

Det er UDI og statlig mottak som utøver det daglige omsorgsansvaret for den enslige mindreårige inntil barnet er bosatt i kommunen. Den kommunale barneverntjenesten har imidlertid et generelt ansvar for alle barn som befinner seg i kommunen, også enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger så lenge de oppholder seg i Norge. Barnevernet skal følge nøye med i de forhold barnet lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer.

Barnevernlovens formål er:

- *å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid,*
- *å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.”*

Kommuner har stor frihet i forhold til valg av organisering og finansiering av sine virksomheter. Noen oppgaver er lovpålagte og andre er frivillige. Bosetting av enslige-, mindreårige flyktninger er en slik frivillig oppgave. Staten yter en rekke økonomiske tilskudd for flyktninger generelt, samt særskilte tilskuddsordninger for personer med kjente funksjonshemninger, disse gjelder også for barn som har kommet alene. Det finnes også spesifikke

tilskudd som tilfaller gruppen enslige-, mindreårige asylsøkere og flyktninger. De ulike tilskuddsordninger omtales blant annet i Håndbok 2003, UDI.

I samarbeidet mellom UDI, statlig mottak og kommuner er det tre ulike faser:

1. Avklaring om bosetting
2. Anmodning fra UDI om bosetting
3. Bosetting av barnet

Avklaring om bosetting

Hovedregelen er at når barnet har fått oppholdstillatelse i Norge, danner dette vedtaket grunnlag for bosetting. Som unntak, når særlige grunner taler for det, kan UDI tidligst forespørre om bosetting etter at barnet har gjennomført asylintervjuet. Dette av hensyn til at det i intervjuet kan fremkomme opplysninger om andre slektninger, foresatte etc. som er av betydning for asylsaken. Se UDI's *Bosettingsveileder* for forespørsel om bosetting, samt for rolle- og oppgavefordeling i bosettingsarbeidet. Videre bør UDI ved asylavdelingen ha kommet fram til at det er overveiende sannsynlig at barnet får bli i landet. Er det tvil om alder, skal alderstest utføres og svaret være avklart før bosettingsarbeidet igangsettes.

Ønsker barnet at bosetting hos herboende slekt skal vurderes, skal bosettingsansvarlig i statlig mottak ta kontakt med bosettingsansvarlig i UDI, som forespør kommunen for bosetting. Håndboken tar utgangspunkt i at det er best for barnet at utflytting til herboende slekt er planlagt og tar hensyn til barnets alder, og skjer etter at kommunen har godkjent herboende slekt som fosterhjem.

Før kommunen har tatt sitt endelige standpunkt om bosetting av et barn kan det i forkant ha foregått en sonderings-samtale mellom UDI og mulig bosettingskommune. En sonderings-samtale klargjør ofte kommunens ressurser opp mot aktuelle barn i statlig mottak som er klare for bosetting.

Anmodning fra UDI om bosetting av barn

Det er ulike alternativ for hvordan en kommune får informasjon om et barns behov for bosettingskommune. Det mest vanlige er at UDI retter en anmodning om bosetting av et barn ved statlig mottak til en konkret kommune. Hovedregelen i forhold til samarbeid og god praksis i henhold til lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (jf. forvaltningsloven) er at denne bør foregå skriftlig.

Hovedmodellen for anmodninger vil være, i henhold til UDIs retningslinjer, at barnet har fått vedtak om oppholdstillatelse når anmodningen ankommer kommunen. Det er vurderingen av hva som er best for barnet som avgjør fortgangen i bosettingen dersom vedtak om oppholdstillatelse ikke er fattet.

Saksgang:

1. Forespørsel om bosetting for et barn kommer fra UDI, som ber kommunen om et foreløpig svar i forhold til antatt tidspunkt for bosetting.
2. Foreløpig svar; ja/nei, samt eventuelt antatt tidspunkt for bosetting.
3. UDI fatter vedtak om bosettingskommune.
4. Mottak og bosetting i bosettingskommune.

Andre eksempler:

- Barn som flytter ut fra mottak før oppholdstillatelse er gitt og før bosettingsavtale er inngått mellom kommunen og UDI. Når dette skjer sender UDI's regionkontor en bekymringsmelding til barnevernet i den kommunen der det er oppgitt at barnet befinner seg. Viktige spørsmål for kommunen å få en rask avklaring på er om barnet bor på oppgitt adresse, og om opplysningene fra UDI er korrekte.
- Overformynderiet kontakter kommunen fordi overformynderiet har fått et forslag om oppnevning av hjelpeverge, eller fordi overformynderiet allerede har oppnevnt hjelpeverge. Dette kan være barn som etter ankomst har flyttet til herboende slekt, eller barn forlatt av sine foreldre hos herboende slekt.
- Barn som får endret status etter ankomst til Norge. For eksempel barnets "foreldre" viser likevel ikke å være dets foreldre, eller foreldrene forlater barnet i mottaket.

Bosetting av barnet

Når kommunen har fattet et positivt vedtak om bosetting av barnet kan det første møtet med kommunen avholdes og *individuell kartlegging* og *tiltaksplan* oversendes. Oftest er det kommunen som tar initiativ til første møte mellom statlig mottak og kommunen, etter at UDI har rettet en anmodning om bosetting av et barn. Går det mer enn to uker fra UDI's henvendelse til kommunen tar kontakt bør statlig mottak, etter avklaring med UDI, ta kontakt med kommunen for å få fortløp i arbeidet.

Aktuell kommune skal få tilsendt barnets *individuelle kartlegging* og *tiltaksplan* som statlig mottak har utarbeidet. Dette er et nyttig verktøy for kommunens videre arbeid rundt barnet, da det har blitt kartlagt mange forhold ved barnet som dets familienettverk, daglige fungering, samt sosiale- og helsemessige sider. Ved informasjonsutveksling skal det være åpenhet i forhold til barnets eventuelle spesifikke problemer, samt opplysninger man har nedtegnet om herboende slekt.

Kommunen og statlig mottak bør i forkant av kommunens første møte med barnet og dets eventuelle herboende slekt drøfte hvordan det videre samarbeidet skal foregå, samt utveksle viktig informasjon. Drøftelsen kan gjennomføres på statlig mottak, i kommunen eller pr. telefon. Man avklarer de ulike aktørers rolle og ansvarsfordeling, samt lager en plan for videre arbeid. De ulike aktørene kan være mottakspersonalet (primærkontakt/bosettingsansvarlig), kommunens fagpersoner (flyktningansvarlig/barnevern/sosialkontor), eventuelt hjelpeverge og bosettingsansvarlig ved UDI's regionkontor. Planen bør inneholde foreløpige tidsfrister for det videre arbeidet. Kommunens første møte med barnet bør gjennomføres på statlig mottak. Det vises til Del III – "Den første samtalen med barnet".

5 Barnets møte med kommunen

Barnet vil i kommunen møte flyktningsansvarlig/barnevernkonsulent og eventuelt miljøarbeider. Disse vil være de som har som primær oppgave å bosette barnet i deres kommune. De ulike aktørene samarbeider også i forhold til barnet og dets herboende slektninger. Flyktningskonsulenten/barnevernkonsulenten vil være saksbehandler i saken.

Det legges ofte vekt på at en av aktørene har en annen kulturell bakgrunn enn den norske, Samarbeid ut fra ulike kulturaspekter vil være positivt i forhold til utviklingen i den enkelte sak. Dette kan bidra både til gjensidig forståelse, og til et målrettet arbeid med to sammenfallende aspekter i barnets integreringsprosess;

- respekt for barnets kultur og bakgrunn
- kunnskap og mestring i det nye landet.

Den første samtalen med barnet

Samtalen gjennomføres på det statlige mottaket dersom barnet befinner seg der. Dette for at kommunen skal møte barnet der det til daglig oppholder seg og bor. Dette trygger barnet, samtidig som kommunen vil få viktig informasjon vedrørende erfaringer barnet har fra før bosetting i kommunen. Med denne samtalen begynner kontaktetableringen med barnet. Det er viktig å tydeliggjøre ovenfor barnet at det er han/hun som er hovedpersonen i prosessen.

Deltakere i samtalen: Barnet, saksbehandler, eventuelt miljøarbeider fra statlig mottak og kommune.

- Presentasjon: Hvem er vi? Hva har vi ansvar for? Hvorfor er vi her? Hva skjer nå?
- Spørre barnet om hvordan han/hun har det i forhold til; skole, fritid, venner, eventuelt helgebeseøk hos slekt, osv.
- Hva er barnets ønske om fremtiden, bo- og omsorgssituasjon, utdanning osv?

Møtet med det nye landet kan for barnet være forvirrende. Mye informasjon kan gå tapt eller misforstås. Man må gi barnet en tydelig presentasjon og informasjon når det gjelder det videre arbeidet med bosettingen.

Forslag til oppgaver for miljøarbeider

En miljøarbeider vil, uavhengig av kulturell og språklig bakgrunn, ha oppgaver med å veilede barnet og herboende slekt i møte med det norske samfunn.

En miljøarbeider som har den samme språkbakgrunnen som barnet har mulighet for, på en naturlig måte, å få til gode samtaler med et barn når de gjør ting sammen.

En miljøarbeider med flerkulturell kompetanse bidrar ofte til større kunnskap om barnet og dets herboende slekt, og hva de formidler. Miljøarbeider vil også kunne gi råd og veiledning i hvordan man kan få mer kontroll over sitt liv i et samfunn der man i utgangspunktet kan føle seg maktesløs. Dette kan være en viktig innfallsvinkel også ved oppfølging av plasseringer av barn hos herboende slekt over tid.

Bruk av tolk

Bruk av tolk i innledningsfasen er nødvendig, uavhengig av hvor lenge barnet eller herboende slekt har bodd i Norge. Bruk av tolk bidrar til å synliggjøre, og derved også å kartlegge herboende slekts og barnets reelle kunnskaper i norsk. Dette er vesentlig for hvordan det videre samarbeidet skal foregå. Erfaring tilsier generelt at det er viktig å bruke tolk i alle samtaler der det kan oppstå misforståelser på grunn av språket. Samtidig er det viktig å informere om hvorfor tolk benyttes, slik at det ikke oppfattes som en undervurdering av slektens språkforståelse. Se vedlegg II om bruk av tolk.

Hjelpeverge

Når barnet flytter fra statlig mottak til bostedskommunen vil det få oppnevnt ny hjelpeverge om det ikke praktisk lar seg gjennomføre å beholde den gamle. Ved opphør av hjelpeverge anmoder barnets saksbehandler overformynderiet om oppnevning av en ny. Saksbehandler kan og bør gi en anbefaling i forhold til at det oppnevnes nøytral hjelpeverge for barnet, jf. kapittel 1 "Oppnevning av hjelpeverge" og "Hjelpeverges oppgaver". Hjelpevergen vil få en sentral rolle i forhold til vurdering av omsorgsbehov og i forhold til iverksettelse av hjelpetiltak for barnet. Dersom herboende slekt og hjelpeverge er samme person, kan rollene komme i konflikt med hverandre og barnets behov kan bli skadelidende.

De første møtene med herboende slekt

Det første formelle møtet kan gjennomføres på kommunens kontor. Utover herboende slekt, tolk og saksbehandler i barneverntjenesten og flyktningkontoret, kan mulige deltakere være; barnet, hjelpeverge, miljøarbeider eller primærkontakt ved statlig mottak.

Det bør vurderes om barnet skal delta på det første møtet da for eksempel spørsmål om økonomi og praktiske løsninger står sentralt i møtet. Det kan være både kjedelig og u hensiktsmessig for barnet å delta.

Mange familier strever med å forstå de ulike offentlige instansers roller og oppgaver. Barneverntjenesten må derfor bruke mer tid og ressurser på å forklare dette enn det som er vanlig i andre barnevernsaker. Det er særdeles viktig å informere om det offentlige systemet generelt, og kommunens, eller spesifikt barneverntjenestens arbeid, spesielt. Det er nødvendig å forvise seg om at familien helt konkret forstår denne informasjonen. Denne type informasjon må likevel repeteres jevnlig. Det er gode erfaringer med at slik type informasjon gjøres mer tilgjengelig ved bruk av visuelle hjelpemidler, som tegninger, bilder osv.

Målsettingen med møtene:

- Påbegynne et samarbeid med herboende slekt.
Som utgangspunkt er herboende slekt personer som bør og vil ha en posisjon/relasjon til barnet.
- Påbegynne prosessen med å avklare hvor barnet skal bo.
Hva ønsker, tenker barnet?
Hva er planlagt for barnet av hans/hennes foreldre/slekt i hjemlandet?
Hva ønsker herboende slekt? Ønsker de å bli fosterhjem for barnet?
Herboende slekt må søke om å bli godkjente.

Forslag til mal for samtaler, se vedlegg III.

6 Undersøkelse etter lov om barneverntjenester

Utgangspunktet for arbeidet med enslige, mindreårige flyktninger og asylsøkere er at barna er kommet til Norge uten mor og far. Denne situasjonen for et barn er i seg selv bekymringsfull og krever en barnefaglig tilnærming. En undersøkelse etter barnevernloven kan skje parallelt med det generelle mottaksarbeidet, og tilpasses i forhold til barnet og dets herboende slekt.

Barneverntjenesten har rett og plikt til å foreta en undersøkelse etter barnevernlovens § 4-3, første ledd dersom barneverntjenesten mottar en melding om bekymring og *”dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter dette kapitlet”*.

Bekymringsmelding

En bekymringsmelding kan begrunnes ut ifra barnets status som enslig mindreårig, og derav barnets uavklarte omsorgssituasjon, barnets atferd, eller andre forhold som en får kjennskap til vedrørende barnet og som kan gi grunnlag for hjelpetiltak i forhold til lov om barneverntjenester (jf. § 4-3, første ledd).

Meldingen om bekymring i forhold til et barn vil kunne komme ved:

- En bekymringsmelding fra UDI (dersom barnet befinner seg hos herboende slekt)
- At barnevernkonsulent/flyktningkonsulent melder en bekymring til egen mottaksinstans, slik at lov om barneverntjenester kan anvendes ved oppstarting av arbeidet med barnet og herboende slekt.
- En bekymringsmelding fra andre offentlige instanser eller privatpersoner.

Iverksettelse av undersøkelse

Barnevernlovens § 4-2 pålegger barneverntjenesten å gjennomgå innkomne meldinger og vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelser etter § 4-3. En undersøkelse skal etter barnevernlovens § 6-9 gjennomføres snarest og senest innen 3 måneder.

Barnet og barnets hjelpeverge skal også informeres om iverksettelse av undersøkelse, jf. revidert vergemålslov vedrørende oppnevning av hjelpeverge.

Spørsmålet om hvilken kommune som har ansvar for å gjennomføre en undersøkelse vil komme opp i de tilfeller der barnet fortsatt bor i statlig mottak, og dette mottaket ligger i en annen kommune enn bosettingskommunen. Ansvaret reguleres av barnevernlovens § 8-4. Det går fram av §8-4 at ansvaret for å reise sak etter § 4-8 jf. §§ 4-9, 4-10, 4-11, 4-12 og 4-24 har barneverntjenesten i den kommune der barnet oppholder seg. Ved avtale mellom barneverntjenesten i de berørte kommuner kan ansvaret overføres til en annen kommune som barnet har tilknytning til. Det bør opprettes en avtale om hvilken kommune som skal gjennomføre undersøkelsen og hvilken kommune som har ansvar for eventuelle akutte hjelpebehov hos barnet inntil flytting er gjennomført.

Innhenting av informasjon

Før barneverntjenesten starter innhenting av opplysninger bør hjelpevergen gi skriftlig samtykke til dette. Unntatt fra samtykke er Bvl. § 4-12 ”*Vedtak om å overta omsorgen for et barn.*” Utgangspunktet for å innhente informasjon er barnevernlovens §6-4 om innhenting av opplysninger.

Brev sendes aktuelle instanser for innhenting av opplysninger. Dersom det ikke finnes maler for innhenting av informasjon, bør brevet utarbeides så konkret som mulig i forhold til spørsmål man ønsker at ulike instanser skal svare på.

Aktuelle instanser kan være:

- Skole, barnehage
- Helse (Jf. punkt om helse i 1. samtale.)
- Asylmottak
- Advokat
- Hjelpeverge
- Eventuelt andre
- Herboende slekt

Samtalen i en undersøkelse

Samtalen med barnet og herboende slekt gjennomføres for å kartlegge barnets bakgrunn fra hjemlandet, og kunnskapen familien har om denne. Her kan individuell plan være et godt utgangspunkt. Det må også tilrettelegges for å samtale med barnet om dets fremtidsplaner og forhold til herboende slekt. Det er viktig at det gis informasjon om taushetsplikten.

Avhengig av barnets alder kan man nærme seg oppgaven på ulike måter. Barnet vil ofte selv kunne si noe om hvordan, eventuelt hvem han/hun ønsker skal være med på samtalen. Er barnet yngre er det naturlig å ha samtalen sammen med en person barnet har tillit til. Man må fortelle barnet om hvorfor man spør om bakgrunn og livssituasjon, og informere om at han/hun ikke må svare dersom de føler at det ikke kan eller ønsker å svare på spørsmål. Noen barn snakker om sin bakgrunn. Andre har behov for mer tid eller ønsker ikke å dele sin erfaring med saksbehandler. Å opparbeide tillit tar tid, og den kan bli skadelidende dersom saksbehandler har andre mål for å få informasjon enn hva som gjøres kjent for barnet. Det er av stor betydning at man er tydelig i kommunikasjonen, og at åpenheten skjer på barnets premisser. Målet må være å bli best mulig kjent med hvert enkelt barns behov for hjelpetiltak.

En metode i dette arbeidet kan være utarbeidelse av et slektskart. Utarbeidelsen av dette gjøres sammen med barnet og herboende slekt, og kan foruten å gi viktig informasjon, også være et utgangspunkt for gode samtaler.

Ulike metoder for samtaler med barn finnes, se anbefalt litteratur.

Hjemmebesøk

Å foreta hjemmebesøk er også en del av kartleggingen av herboende slekts bo- og livssituasjon, og i arbeidet med å innhente mer kunnskap om barnets relasjon til familien og deres samspill. Hjemmebesøk hos herboende slekt, eventuelt der barnet bor eller befinner seg mye, er en vesentlig del av å innhente informasjon både i undersøkelsesfasen og i godkjenningsprosessen, jf. kapitlet om godkjenningsprosessen.

Man bør være klar over at det å forstå hva et hjemmebesøk innebærer, i første rekke er avhengig av den kulturelle settingen man befinner seg i. Å motta informasjon om hva et hjemmebesøk er, er i seg selv ikke nok for å forstå det. Man må være innstilt på å møte barnets herboende slekt der de befinner seg, og at for eksempel det å servere gjestene et måltid, kan være en naturlig ting for dem å gjøre i en slik sammenheng. Vanlig høflighet tilsier at man takker ja og aksepterer at en profesjonell tilnærming ikke er til hinder for at man deler et måltid. Man kan se på en invitasjon til familiens måltid som en sjenerøs handling, og som en positiv start på et samarbeid.

Fagpersoner med språk- og etnisk kompetanse kan bidra til økt forståelse når man som representanter for det offentlige hjelpeapparat kommer inn i hjemmet til en familie med en annen kulturell bakgrunn/tilhørighet enn den norske.

Det anbefales at to går sammen dersom dette er praktisk mulig. Det sikrer i større grad at misforståelser kan fanges opp og raskt avklares.

Kontakt med familien i hjemlandet

Det er naturlig at man i undersøkelsesfasen tar opp spørsmålet om barnet har kontakt med sine foreldre, og i tilfelle hvordan denne kontakten foregår. Har slekten kontakt med foreldrene? Om de har kontakt bør man gjøre det klart at en støtter denne kontakten, og understreke den positive betydningen av slik kontakt for barnets situasjon og utvikling, uansett begrunnelse for oppholdstillatelsen. En bør gjøre det klart overfor barnet at det er greit at en ikke vet alt det den vet, og at barnet ikke behøver å snakke om alt. Jf. vedlegg VIII.

Konklusjon av undersøkelse

Konklusjonen av undersøkelsen må forholde seg til utgangspunktet for undersøkelsen, jf. § 4-3 i barnevernloven samt de opplysninger som fremkommer underveis. Valg av tiltak og iverksettelse av disse begrunnes med utfallet av undersøkelsen.

Tiltaksplan

Det utarbeides en tiltaksplan i henhold til de hjelpetiltak undersøkelsen konkluderer med, jf. barnevernloven §4-5.

Det kan være et dilemma at lov om barneverntjenester ikke alltid gjenspeiler disse barnas situasjon som barn og flyktning uten mor og far i Norge. En problemstilling i forhold til slektsplasseringer er blant annet bruken av barnevernloven § 4-7, som forutsetter at barnets foreldre har plassert barnet hos slekten. Hva bør kunne kreves av dokumentasjon fra foreldre i et annet land, i henhold til en § 4-7 plassering, for at en slik plassering kan godkjennes?

7 Fosterhjemsplassing hos slekt

Med fosterhjem menes private hjem som tar i mot barn eller ungdom til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4, eller på grunnlag av omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller § 4-8, annet og tredje ledd (jf. barnevernloven § 4-22)..

Dersom barnet bor med herboende slekt ved det tidspunkt kommunen første gang kommer i kontakt med barnet vil § 4-7, jf. § 4-22 b kunne brukes for kommunens vurdering i en god-

kjenningsspross. Dette benevnes som en privat plassering. Se for øvrig forslag til fosterhjemssavtale for slike fosterhjem (vedlegg VI).

I "Håndbok for kommunene om arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger" (BFD, 2000) omtales de ulike typer av plasseringer i et eget kapittel.

Barnevernlovens § 4-6 vil i enkelte situasjoner være et alternativ for umiddelbart å kunne igangsette hjelpetiltak i form av midlertidig omsorgsløsning for barn som har behov for dette.

I fosterhjemssforskriften § 4 "Valg av fosterhjem til det enkelte barn", legges det til grunn at familie og barnets nære nettverk må vurderes. "Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem". Det vises også til "Retningslinjer for fosterhjem" av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100. Familie er den viktigste bidragsyter til barnets utvikling og skal sikre barnet kontinuitet. Plassering av et barn hos slekt vil kunne tilrettelegge for slik kontinuitet (Bunkholdt 2001 og 2002, Lauritsen og Berg 2002), og hvor også barnets utvikling av identitet ivaretas. Brudd og tap av relasjoner for enslige mindreårige flyktninger gjør dem særlig sårbare og med særlige behov for kontinuitet og stabilitet i omsorgssituasjonen. Kontakt mellom barnet og familie i hjemlandet vil kunne være en naturlig del av slektens omsorg for barnet.

En faglig utfordring i alt arbeid med godkjenning av fosterhjem er rekken av forhold som bør vurderes og avklares. Se eksempelvis "Temaer som også drøftes og vurderes underveis" side 32. Standardkriterier for en godkjenningsspross vil ikke være utfyllende nok. Ved en slektplassering må barneverntjenesten og de andre instansene i kommunen som jobber i forhold til dette, ta i bruk tverrfaglige perspektiv som ivaretar en helhetlig omsorgsløsning for barnet.

Godkjenningssprossen

Godkjenningssprossen kan settes i gang når barnets eget ønske er blitt hørt, jf. "Samtalen i en undersøkelse" side 27, og herboende slekt har gitt beskjed om at de ønsker oppdraget. Barnets alder og modenhet skal så langt det er mulig ikke være til hinder for at barnet blir hørt. Barnets uttalte ønske skal vurderes ved valg av omsorgstilbud (jf. blant annet artikkel 12 i barnekonvensjonen). Ved frivillig plassering skal foresatte, foreldre eller hjelpeverge gi sitt skriftlige samtykke til plassering.

Vurdering og godkjenning av fosterhjem er ofte et utfordrende arbeid. Det er derfor hensiktsmessig at saksbehandler underveis drøfter problemstillinger med kolleger og overordnede. Det er en fordel å være to i løpet av godkjenningssprossen (jf. "Hjemmebesøk"). Ekstern faglig bistand kan og bør innhentes dersom man er usikker i forhold til vurderinger i godkjenningssprossen.

Godkjenning skal skje med utgangspunkt i det enkelte barnets behov og særpreg. Det skal legges avgjørende vekt på hensynet til barnets beste. Det skal tas tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn (jf. barnekonvensjonen artikkel 20, samt fosterhjemssforskriften § 4). Barnets behov og fosterfamiliens ressurser og særpreg må også matche hverandre. Som utgangspunkt skal det stilles samme krav til fosterfamilien ved plassering hos slekt, som ved andre fosterhjemsgodkjenninger (jf. fosterhjemssforskriften). Det vil bli en avveining mellom behov for rask avklaring og bosetting av barnet i kommunen, opp mot behovet for en grundig utredning av fosterfamilien.

Dersom søkeren ikke kan godkjennes som fosterhjem må barnet plasseres i annet egnet omsorgstilbud. Hovedregelen er at det tilrettelegges for fortsatt kontakt mellom barnet og herboende slektninger. Hvis barnet allerede bor i familien og godkjenning i henhold til lovens § 4-7 ikke kan gis, må barnet enten flyttes eller det må det settes inn hjelpetiltak som sikrer fosterhjemmets omsorgskompetanse (Lindboe 1999).

Kriterier/krav til fosterhjem

Et generelt krav til fosterforeldre er, i følge fosterhjemsforeskriften, at fosterforeldre har særlig evne og tid til å gi barnet et trygt og godt hjem. Det presiseres i forskriftens § 3 at dette blant annet innebærer:

- at fosterforeldrene må ha en stabil livssituasjon
- at de må ha alminnelig god helse
- at fosterforeldre må ha gode samarbeidsevner
- at de har slik økonomi, bolig og sosiale nettverk at barnet gis mulighet til livsutfoldelse både i og utenfor hjemmet

I det forutsettes at fosterforeldrene har interesse, evne, tid og overskudd til å ta seg av et barn som ikke er deres eget.

Kravene gjelder som utgangspunkt uavhengig av om lovgrunnlaget for plasseringen er omsorgsovertakelse, hjelpetiltak eller en privat plassering. Det skal foretas en generell vurdering av om nettopp disse fosterforeldrene er egnet til å være fosterforeldre for det barnet plasseringen gjelder.

Prinsippene i barnevernlovens § 4-15 om valg av plasseringssted må altså komme til anvendelse uansett plasseringsgrunnlag. I henhold til barnevernlovens § 4-1 framheves hensynet til barnets beste og dets behov for stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen. Fosterhjemmet må altså tilfredsstille de spesifikke kravene ut fra barnets behov, samtidig som det oppfyller en felles minimumsstandard i forhold til fosterhjem generelt. Dette betyr at barnets eget ønske, individuelle behov, samt generelle behov for slektstilknytning, språk og religion må kunne vurderes opp mot fosterfamiliens ressurser og eventuelle mangler i forhold til vanlige krav til fosterhjem.

Det må også vurderes hvordan barneverntjenesten i form av opplæring og oppfølging kan utvikle og støtte fosterfamilien i deres oppdrag. Villighet til å motta veiledning, samt evnen til å samarbeide med barneverntjenesten og å støtte opp om de tiltak barneverntjenesten iverksetter i forhold til barnets beste er derfor ufravikelige krav til en familie for å bli godkjent som fosterfamilie.

Utfordringer ved godkjenning av fosterhjems plasseringer hos slekt

Eksempel på utfordringer vil kunne være herboende slektingers pliktfølelse ovenfor familie i hjemlandet. En eller begge slektingene kan ha avgitt løfter til foreldre eller andre i hjemlandet, eller de kan føle seg forpliktet når barnet ringer fra statlig mottak og ber om å få flytte til dem. Vurderingen av hva de selv har overskudd til og mulighet for vil derfor kunne være underordnet når de uttrykker ønske om å ta ansvaret for barnet.

Når et par gir uttrykk for et ønske om å være fosterhjem vil det heller ikke være selvfølgelig at de begge føler samme grad av forpliktelse. Slektsforholdet til barnet vil kunne være medvirkende i dette. Samtidig vil pliktfølelse ovenfor egen familie kunne styrke familiens

motivasjon for å fortsette et fosterhjemsoppdrag, også ved uforutsigbare belastninger. Dersom det vurderes at herboende slekt ikke har mulighet til å ta oppdraget som fosterhjem må barneverntjenesten være tydelig i sitt ansvar for den endelige avgjørelsen om å ikke godkjenne familien som fosterhjem for dette barnet. På denne måten kan herboende slekt opprettholde sin status ovenfor familie i hjemlandet, og dette kan bidra til å gjøre kontakten mellom barnet, herboende slekt og familien enklere.

Barneverntjenesten kan også erfare at føringer fra andre slektinger fra hjemlandet eller andre kan påvirke avgjørelser for herboende slekt, barnet eller foreldre. Ved å identifisere problemstillingen og ha en dialog med de berørte, eller avklare med de sentrale aktører i saken hvordan disse føringer kan håndteres, vil barneverntjenesten tydeliggjøre sin rolle og sine oppgaver.

Noen ganger er det slik at barnet og herboende slekt møtes for første gang i Norge, andre ganger har de ikke hatt kontakt på mange år. Det må derfor legges vekt på at fosterfamilien og barnet må opparbeide gode og varige relasjoner. Men gode relasjoner i seg selv vil ikke være nok, fosterforeldre må også vise interesse og praktiske ferdigheter i forhold til å følge opp barnet i barnets verden, det vil si i forhold til skole, fritid og i barnets sorg og savn etter foreldre og annen familie. (Myhrer 2001, Lauritsen og Berg 2002).

I barneverntjenestens arbeid generelt, og i arbeid med fosterhjems plasseringer av denne gruppe barn, vil en grunnleggende utfordring være avveininger mellom barnets behov og rett til på den ene siden likhetsbehandling med andre barn i Norge og på den andre siden ivaretagelse som et individ, som medlem av en familie og med et annet morsmål enn det norske (Skytte 2001). Noen ganger vil man kunne erfare at disse to perspektiv kommer i konflikt med hverandre i valget av fosterhjem.

Oppgaver ved fosterhjemsgodkjenning

1. Innhente referanser.
2. Hvis annet distrikt: Anmode fosterhjems kommunen om opplysninger og delegert myndighet til å godkjenne familien.
3. Vurdere å innhente informasjon fra sosialtjenestens register.
4. Innhente politiattest og helseattest. Politiattest og helseattest vedlegges rapport (som dokumentføres i egen fosterhjemsmappe).
5. Avklare boligforhold (størrelse, type leie/eie forhold, nærmiljø osv).
6. Intervjue hver søker for seg, og sammen (mal for intervju, vedlegg IV).
 - Gjennomgang og oppsummering av intervjuene med familien.
 - Barneverntjenestens og familiens eventuelle usikkerhet, motforestillinger tydeliggjøres og ivaretas.
 - Hvis barnet fortsatt har uavklart asylstatus: Hvordan ivareta barnet i denne prosessen?

Temaer som også drøftes og vurderes underveis

Hva ønsker og tenker barnet om familien og omsorgen

- Erfaringer barnet har med denne familien.
- Hva forventer barnet av familien?
- Hvilke oppgaver, rolle tror barnet det vil få i fosterfamilien.
- Hvordan ville barnet ønske det kunne være, innen rimelige grenser.

Oppdraget som fosterhjem:

- Oppdraget som fosterhjem; hva vil forventes og kreves av barneverntjenesten, skole og andre.
- Familiens motivasjon for å ønske oppdraget.
- Erfaring med samarbeid (særlig offentlige instanser). Hva forventes videre i forhold til samarbeid: Barneverntjeneste, tilsynsførere, skole, helsetjenester, eventuelt nøytral hjelpeverge og andre?
- Forhold til Norge som et kulturkomplekst samfunn.
- Beredskap og villighet til å ta imot veiledning.
- Evne og villighet til å støtte opp om barneverntjenestens tiltak.

Ivaretagelse av andres barn

- Å gi omsorg til andres barn; beskytte, oppdra, å møte barns utviklingsbehov.
- Særskilte utfordringer og behov i forhold til barnet. Barnets psykiske/fysiske helse.
- Kjennskap til og forståelse av barnets erfaringer og opplevelser før og under flukt til Norge.
- Forståelse for og mulighet for å ivareta barnets savn etter egne foreldre, søsken. Hvordan er sorgklimaet i familien?
- Hva er det lov til og mulighet til å snakke om i familien?
- Forståelse og mulighet for å styrke forholdet mellom barn og familie/foreldre i hjemlandet.

Organisering i familien

- Omfang av ansvar/oppgaver barnet forventes å påta seg i hjemmet.
- Ansvar for omsorgsoppgaven (hvem i familien tar hovedansvar for omsorg/oppfølging).
- Fordeling av plass i hjemmet, mulighet for privatliv for barnet.

Språk

- Hvilket språk brukes til daglig i familien.
- Språkferdigheter i familien.
- Andre i familie eller nettverk med kunnskap om norsk språk
- Mulighet for oppfølging av for eksempel barnets skolegang i forhold til leksehjelp og samarbeid/kontakt.
- Behov for støttetiltak ovenfor barnet og eventuelt familien i forhold til språklige ferdigheter.
- Behov for tolk.

Godkjenning og godkjenningsrapport

Det skrives en rapport hvor følgende presenteres: Barnets ressurser og særskilte behov, fosterfamiliens bakgrunn og nåværende situasjon. Særskilte utfordringer og krav til fosterfamilien begrunnes og spesifiseres. Den endelige rapport gjennomgås med søkerne for å avklare eventuelle faktafeil (jf. vedlegg V). Beslutning om godkjenning sendes søkerne og hjelpeverge.

Skriftlig avtale

Beslutning om plasseringer hjemlet etter lov om barneverntjenester § 4-4, femte ledd, jf. § 4-22 a har egen fosterhjemsavtale, se vedlegg VI "Avtale ved privat plasseringer". Ved frivillig plassering må samtykke til plassering skriftlig innhentes fra foreldre eller hjelpeverge (jf. Retningslinjer for fosterhjem). Målsetting med skriftlig avtale er å sikre barnets situasjon ved en formalisert avtale mellom fosterhjemmet og barneverntjenesten. Dessuten vil en skriftlig avtale bidra til kvalitetssikring av barneverntjenestens arbeid i forhold til denne gruppe barn.

Tilsyn og oppfølging av fosterhjem

Barneverntjenesten i fosterhjems kommunen har ansvaret for tilsyn med barn i fosterhjem. Tilsyn skal utføres til barnet fyller 18 år. Det skal oppnevnes en tilsynsfører som skal ha en uavhengig funksjon i forhold til barneverntjeneste og fosterforeldre. Tilsynsfører skal føre kontroll med at barnet får tilfredstillende omsorg i fosterhjemmet og at forutsetninger for plasseringen blir fulgt opp. Tilsyn skal føres så ofte som nødvendig, men minst fire ganger per år (jf. BFD 2003 og BFD "Retningslinjer for fosterhjem" 2004).

Ved plasseringer av barn i fosterhjem er det behov for og krav om individuell veiledning og opplæring. Dette gjelder også ved slektsplasseringer og i fosterhjem med annen etnisk bakgrunn enn den norske. For familier med annen etnisk bakgrunn vil det kunne være en særlig utfordring å gi omsorg og oppdragelse til andres barn i det norske samfunn. Dette med tanke på ulikheter i verdier og normer, og oppdragelse av barn i forhold til integrering i det norske samfunn. Forventninger til et fosterhjem i Norge, sammenlignet med andre familier, vil dessuten være større, for eksempel i forhold til samarbeid og oppfølging av skole.

Fosterforeldre bør dessuten motiveres til å delta på kurs og gruppeveiledning for fosterforeldre i regi av kommunen, Norsk Fosterhjemsforening og Barne- ungdoms og familieetaten/Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Pride). De bør også oppmuntres til å etablere nettverk til andre fosterforeldre.

Bærum kommune ved helsetjenesten og Oslo kommune ved noen bydeler og Flyktningkontoret i Barne- og familieetaten har erfaring med forebyggende gruppeveiledning i henhold til ICDP – modellen, Internasjonal Child Development Program. Dette er en veiledningsmodell som godt kan tilrettelegges for denne gruppen av fosterhjem. For ytterligere informasjon, se vedlegg VII, eller kontakt aktuelle kommuner.

Kommuner i Norge har for øvrig et stort mangfold av tilbud i forhold til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, jf. blant annet Håndbok for kommunene (BFD 2000) for eksempler. Se UDIs hjemmesider med prosjekttal m.m.

Litteratur referanser

FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen), av 20. november 1989, ratifisert av Norge 1991, inkorporert i norsk lov 2003.

Barne- og familiedepartementet, (2000) *Håndbok for kommunene om arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger*, Q-1016.

Barne- og familiedepartementet, (2003) *Forskrift om fosterhjem* av 18. desember 2003.

Barne og familiedepartementet, "Retningslinjer for fosterhjem av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100".

Barne- og familiedepartementet, (2004) *Om barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere i mottak og kommuner m.m* Rundskriv Q-17-2004

Bunkholdt, Vigdis (2001): Fosterhjem i familien. *Fosterhjemskontakt* nr 2/2001.

Bunkholdt, Vigdis (2002): Mellom relasjonell kontinuitet og relasjonell stabilitet: Et dilemma for barnevernet. *Tidsskriftet Norges barnevern* nr. 2/2002.

Eide, Ketil (2001): *Barn i bevegelse. Om oppvekst og levekår for enslige, mindreårige asylsøkere*. Høgskolen i Telemark, avdeling for helse- og sosialfag.

Eide, Brit Johanne og Winger, Nina (2003): *Fra barns synsvinkel. Intervju med barn – metodisk og etiske refleksjoner*. Cappelen Akademisk Forlag

Fladstad, Torunn (1993): *Mestring og mening – unge vietnameseres historier om sine liv*. Institutt for sosialantropologi, Universitetet i Bergen.

Fyrand, Live (1994): *Sosialt nettverk. Teori og praksis*. TANO.

Gundersen, Knut og Moynahan, Luke (1995): *Nettverk og sosiale ferdigheter*. Haugtussa forlag

Harsløf Hjelde, Karin og Stenerud, Elin (1999): *Kultur, slekt og mestring – en evaluering av arbeidet med enslige mindreårige flyktninger i Oslo*. Rapportserien nr 1, Barne- og familieetaten, Oslo kommune.

Hundeide, Karsten (2001): *Ledet samspill fra spedbarn til skolealder*. 2.utgave. Vett & Viten.

Hundeide, Karsten (2003): *Veileder-manual for bruk av ICDP Programmet på omsorgsgivere med etnisk minoritetsbakgrunn*. Utkast til Opplæringsmateriell, ICDP.

Justisdepartementet (2003): *Veileder til verger for enslige mindreårige asylsøkere*. Rundskriv G-0343 B/2003

Lauritsen, Kirsten og Berg, Berit (2002): *Enslige flyktninger – kollektive utfordringer, kommunenes arbeid med enslige mindreårige flyktninger*. SINTEF rapport.

Lauvås, Kirsti og Lauvås, Per (1997): *Tverrfaglig samarbeid Perspektiv og strategi*. TANO.

Lindboe, Knut (2000): *Norsk lovnøkkel, Barnevernloven*, Gyldendal, 3.utgave, 2.opplag.

Myhrer, Hilde (2001): Kriterier og rutiner for godkjenning av private plasseringer hos slekt. *Interndokumenter, Bærum kommune, Sandvika barneverntjeneste*.

Rinkeby stadsdelsförvaltning (2001): *Prosjekt Ensamkommande flyktningbarn*. Sluttrapport och Metodhandbok för sosialtjänsten i Stockholm kommun.

Skytte, Marianne (2002): *Anbringelse af etniske minoritetsbørn - om socialarbejderen vurderinger og handlinger*. Socialhögskolan Lunds Universitet, Lund Dissertations in social work 11.

Stortingsmelding nr.17 (2000-2001) om Asyl- og flyktningpolitikken i Noreg

UDI (1995): *Bruk tolk riktig*.

UDI (2003): *Håndbok 2003. En veileder i arbeidet med flyktninger, asylsøkere og innvandrere*.

UDI (2004): *Bosettingsveileder*

Ustvedt Christiansen, Kikkan og Nordahl, Thomas (1993): *Tverretattlig samarbeid i utvikling*. Kapére Forlag.

Øvreeide, Haldor (2000): *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. Høyskoleforlaget.

Øvrig litteratur:

Backe-Hansen, Elisabeth (2003): Biolog, barnevern og beslutninger: Kritisk refleksjon over det biologiske prinsippet. *Tidsskriftet Norges Barnevern nr 3/2003*.

Directorate of Immigration Finland (2002): *Guidelines for Interviewing (Separated) Minors*.

Engebrigtsen, Ada (2002): *Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn... - Et transnasjonalt perspektiv på enslige, mindreårige asylsøkere*. NOVA rapport 7/02.

Flatebø, Roar (1990): *Norske kommuners møte med enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. En kartlegging og analyse av arbeidet med enslige mindreårige flyktninger i 4 norske kommuner*. Innvandringsavdelingen, Kommunaldepartementet.

Harsløf Hjelde, Karin (2004): *Diversity, Liminality and Silence. Integrating Young Unaccompanied Refugees in Oslo*. Faculty of Medicine, University of Oslo.

Holmsen, Merete (2002): *Samtalebilder. – En vei til kommunikasjon med barn*. NKS forlaget

Moen, Bjørg: *Samspill mellom innvandrere og barnevernsarbeidere. Uløselige dilemmaer?* NIBR rapport 1996:3

Moldestad, Bente (2003): Slektsplassering før og nå. *Norges barnevern nr. 4/2003*.

Norsk Folkehjelp: *Kursmateriale for kompetanseutvikling av hjelpeverge for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger 2004*.

Raundalen, Magne (1996): *Det viktigste i barneoppdragelsen*. Pedagogisk Forum.

Raundalen, Magne (1999): *Sats for livet. Til barn som trenger hjelp*. Pedagogisk Forum.

Skare, Signe (1996): *Flerkulturelt barnevern*. Kommuneforlaget.

Skytte, Marianne (2001): *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Gyldendal akademisk.

Wikstrøm, Katie (2000): Biologisk familie som plasseringsalternativ for fosterbarn. *Embla, fagtidsskrift for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere. Nr. 9/2000*.

Nyttige hjemmesider: (bl.a. for lover og forskrifter):

Kommunal- og regionaldepartementet: www.krd.dep.no

Barne- og familiedepartementet: www.bfd.dep.no

Justisdepartementet: www.jd.dep.no

Norsk fosterhjemsforening: www.fosterhjemsforening.no

UDI: www.udi.no

IOM: www.iom.no

Røde Kors: www.redcross.no

VEDLEGGSOVERSIKT

- Vedlegg I** Styringsdokumenter som regulerer drift av statlige mottak
- Vedlegg II** Å samtale via tolk. En kort veiledning. UDI 1999
- Vedlegg III** De første møtene med herboende slekt
- Vedlegg IV** Intervju av herboende slekt for enslige, mindreårige, flyktninger og asylsøkere
- Vedlegg V** Godkjenningsrapport av fosterhjem
- Vedlegg VI** Avtale mellom barneverntjenesten og fosterforeldre
- Vedlegg VII** To eksempler på ulike typer oppfølging av denne gruppen fosterhjem
- Vedlegg VIII** En metode for planlegging og gjennomføring av telefonsamtaler med barnets foreldre, der de befinner seg

Styringsdokumenter som regulerer drift av statlige mottak

Driften av statlige mottak for asylsøkere og flyktninger er regulert gjennom UDIs styringsdokumenter. Styringsdokumentene omfatter:

- Reglement for drift av statlige mottak for asylsøkere (driftsreglementet) fra 01.01.04
- Kravspesifikasjonen til driftsreglementet (kravspesifikasjonen) fra 01.01.04
- Føringer for mottaksarbeidet (Årlige føringsbrev)

I tillegg reguleres driften av de til enhver tid gjeldende rundskriv, rutinebeskrivelser, skjemaer og veiledere. Her er en liste over de mest aktuelle dokumenter for arbeidet med bosetting av barn med herboende slekt, som utfyller bestemmelser gitt i styringsdokumenter:

- Rutinebeskrivelser for arbeidsoppgaver i ordinære mottak
- Rutinebeskrivelser til bruk for mottak ved frivillig retur
- Bruk tolk riktig. En veiledning i kommunikasjon gjennom tolk for ansatte i helse- og sosialsektoren. UDI 1995
- En kort veiledning. Å samtale via tolk. UDI 1999
- Saksbehandlingsrutiner enslige mindreårige asylsøkere. UDI 2000. Omhandler blant annet rutiner i forhold til:
 - barnevern
 - overformynderi
 - forespørsel om direktebosetting
- Faglige retningslinjer for arbeidet med enslige mindreårige i statlige mottak. UDI 2000. Disse omhandler blant annet rutiner for:
 - bistand til å oppspore foreldre
 - bosettingsforberedende arbeid
- Veileder for tilbakevendingstiltak i statlige mottak
- Veileder for individuelle samtaler om frivillig retur
- Bosettingsveileder for statlige mottak, omhandler blant annet:
 - anmodning om bosetting
 - rolle- og oppgavefordeling i bosettingsarbeidet
- Reglement for økonomisk hjelp til personer i statlige mottak. "Pengereglementet"
- M-info (Fortløpende informasjon til mottakene om tolkninger/rutiner fra UDI)

Til enhver tid finnes gjeldende rundskriv, retningslinjer og veiledere på Utlendingsdirektoratets hjemmesider på følgende Internett adresse: www.udi.no

En kort veiledning. Å samtale via tolk. UDI 1999

Når to parter skal kommunisere med hverandre, men mangler et felles språk, er tolken et nødvendig mellomledd for at de to skal kunne føre en samtale med hverandre. Målet for den tolkede samtalen er at den skal være så lik en vanlig samtale som mulig. Likevel er det klart at du må ta noen forholdsregler når du fører en samtale gjennom tolk.

Tolkens funksjon

er fastlagt av tolkens yrkesetiske regler. I sitt arbeid har tolken disse etiske hovedreglene:

- Tolken skal oversette alt som kommer til uttrykk under samtalen - og ikke utelate, endre eller tilføye noe
- Tolken skal være upartisk i tolkesituasjonen, og tolkens egne holdninger skal ikke påvirke tolkingen
- Tolken skal ikke påta seg andre oppgaver i forbindelse med tolkingen
- Tolken har absolutt taushetsplikt

Tolkens absolutte taushetsplikt betyr at

- taushetsplikten omfatter alle opplysninger tolken får kjennskap til i forbindelse med tolkeoppdraget
- taushetsplikten gjelder i forhold til «alle», også overordnede, kolleger og familie
- taushetsplikten gjelder også etter at tolken har sluttet i tjenesten

For deg som bruker tolk betyr dette at

- du selv har ansvar for alt du lar komme til uttrykk under samtalen
- tolken *ikke* har ansvar for at opplysninger som du og din samtalepart gir hverandre, er riktige eller sannferdige
- tolken *ikke* kan holde rede på hva dere har sagt til hverandre, og ikke er din «huskelapp»
- tolken *ikke* kan opptre som fullmektig for noen av samtalepartene
- tolken har plikt til si fra når han/hun er inhabil, dvs. dersom tolken
 - er i slekt med, gift eller forlovet med noen av partene
 - er selv part i saken
 - eller har handlet i saken for en av partene
- tolken må si ifra dersom han/hun ikke er i stand til å gjennomføre tolkingen på forsvarlig måte

Viktig å huske når du skal samtale via tolk

Snakk med din samtalepart, og ikke om ham/henne

- henvend deg til samtaleparten, ikke til tolken.
Dvs. ikke si «*spør ham om han vil...*», men spør direkte «*vil du...*».
Da vil tolken oversette dette, og den tolkede samtalen blir mer lik en vanlig samtale
- dersom noe virker uklart for deg, eller når du er usikker på *hva* samtaleparten har oppfattet
 - spør samtaleparten, og tolken oversetter så spørsmålet

Planlegg det du vil si

- legg vekt på de punktene som er viktige for deg
- fatt deg i korthet, og gi tolken mulighet til å oversette. Da blir tolkingen mest nøyaktig, og samtaleparten slipper også til med sine svar eller kommentarer - slik man gjør i en vanlig samtale
- uttrykk deg klart og konkret. Bruker du for eksempel ordtak, bør du samtidig forklare hva du legger i dem

Vær også klar over at

- ansiktsuttrykk og kroppsspråk som normalt støtter opp om ordene i en vanlig samtale, vil ha en redusert effekt i en tolket samtale. Å kommunisere via tolk ligner derfor litt på å snakke i telefonen - hvor vi jo også bare har ordene og stemmen å hjelpe oss med
- enkelte gester kan dessuten ha ulikt innhold i forskjellige språk-kulturer (f.eks. kan nikkning som i norsk betyr «ja», andre steder betyr «nei»). Slike forhold må du ha i minnet når du uttrykker deg gjennom tolk
- å tolke er hardt arbeid. Tolken må konsentrere seg fullt om tolkingen, og kan ikke utføre tilleggsoppgaver ved siden av de språklige. Tolken vil også bli raskere sliten enn dere som fører samtalen, og vil trenge pauser i arbeidet

De første møtene med herboende slekt

- Informasjon om offentlig instans (flyktningkontor, barneverntjeneste):
 - Presentasjon av hvem man er
 - Herboende slekts kjennskap til kontoret fra tidligere
 - Kontorets ansvar og oppgave
- Informasjon om arbeid i henhold til lov om barneverntjenester:
 - Hva trenger barnet? (Undersøkelse Bvl § 4-3)
 - Alle barn trenger omsorg, hvordan og av hvem (Godkjenningsprosess § 4-22)
- Informere om taushetsplikt
- Informasjon om herboende slekt:
 - Navn, adresse, slektskap til barnet
 - Annen slekt, nettverk
 - Hvilke planer og ønsker har familien for barnet
- Herboende slekts kjennskap til barnet:
 - Barnets bakgrunn
 - Barnets skole/utdanning
 - Barnets helse; særlige behov som herboende slekt kjenner til
- Navn på barnets advokat. Hvor er barnet i asylsøknadsprosessen?
- Navn på barnets hjelpeverge
- Saksgangen for avklaring av barnets bo- og omsorgsbehov:
 - De som ønsker å være omsorgspersoner, må søke om dette
 - Det er særskilte krav som stilles til familier som søker om dette
 - Kortfattet informasjon av hva oppdraget som fosterhjem innebærer, i forhold til omsorgsoppgaver, skole, samarbeid, integrering osv.
 - Informere om prosessen videre; hjemmebesøk, politiattest, helseattest, intervju på kontoret (kan gi eksempler på spørsmål som vil bli stilt i intervjuet), samtaler rundt oppgaven som fosterhjem
- Spørsmål
- Dato for neste møte. Avtal dato for hjemmebesøk
- Dersom barnet ikke er tilstede på møtet:

Hvis det er to eller flere uker fra siste samtale med barnet, snakk med barnet om barnet har samme ønsker som tidligere i forhold til hvor det ønsker å bo

Oppfølgende møter med barnet og herboende slekt

- Gjentakelse; lover, oppdrag, taushetsplikt.
- Informere mer om opprettelse av undersøkelse:
 - Innhenting av opplysninger, skriftlig og muntlig fra skole, mottak osv.
 - Samtykke fra hjelpeverge vedr. innhenting av opplysninger
 - Tidsfrist 3 måneder
 - Annet
- Ønsker (fortsatt) noen av de herboende slektningene at barnet skal bo sammen med dem
- Begynne en godkjenningsprosess
 - Har de spørsmål vedrørende dette fra siste møte
 - Repetere noe av informasjonen om godkjenning fra siste møte
 - Videre avtaler i forhold til godkjenningsprosess
 - Familien gjør en formell søknad om å bli godkjent
 - Avtaler om intervjuer og eventuelle ytterligere hjemmebesøk

Intervju av herboende slekt for enslige, mindreårige, flyktninger og asylsøkere

Oversatt fra Rinkeby Stadsdelsforvaltnings "Metodehandbok för socialtjänsten Ensamkommande Flyktningbarn", 2001.

Dato:

Sted:

Navn på de som intervjues:

Familien

Barn/ stebarn: Født: Oppholdssted: Siden når:

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

Andre i familien:

Gift med:

Tidligere ekteskap:

Evt. separasjon, når?

Bakgrunn

Hvor bodde du i?.....

Beskriv familien din der du vokste opp:.....

Hvordan så hjemmet ditt ut?.....

Beskriv en dag som barn/ungdom i ditt hjemland:.....

Hvor gikk du på skole?.....

Hvilken utdanning har du?.....

Når anses man som voksen mann/kvinne og kan gjøre selvstendige valg i livet?.....

Hva kan man bestemme selv da?.....

Hvordan var det for deg å bli voksen?.....

Flukten/reisen til Norge

Når kom du til Norge, og når fikk du permanent oppholdstillatelse?.....

Hvor gammel var du?.....

Hvem kom du sammen med?.....

Hva var det som hendte i ditt land og med din familie?.....

Hvorfor kom du til Norge?.....

Hva visste du om Norge før du kom hit?.....

Beskriv den første tiden i Norge:.....

Husker du noe om hvilke tanker du hadde da du kom hit?

Ble det sånn som du hadde tenkt deg?.....

Hva ble evt. annerledes?.....

Hva er det du savner fra hjemlandet ditt?.....

Nåværende familiesituasjon

Beskriv din familiesituasjon her i Norge:.....

Når og hvordan traff du din mann/kone, og når inngikk dere ekteskap?.....

Beskriv dine barn:.....

Hvordan tar man beslutninger om ulike spørsmål i din familie:.....

Hvordan håndterer dere uenighet:.....

Hvordan har dere kommet frem til at dere ønsker å ta imot et barn i deres familie:.....

Arbeid, bosted, fritid

Arbeider eller studerer du?.....

I så fall, hva arbeider du med/studerer du?.....

Trives du i ditt arbeid/ med det du studerer?.....

Har du bodd noe annet sted enn i.....?.....

Hva var det som gjorde at du flyttet til?.....

Eier dere leiligheten selv, eller leier dere den?.....

Er du fornøyd med din bolig her?.....

Hva gjør du i fritiden?.....

Hvilke venner/familie omgås du?.....

Har du/dere norske venner?.....

Om ikke, ville dere gjerne hatt norske venner?.....

Har dine barn norske kamerater?.....

Livssyn

Hvilken trosoppfatning har du?.....

Har din familie den samme trosoppfatning?.....

Hvordan og hvor utøver dere den?.....

Spørsmål om synet på Norge

Hva synes du var bra i hjemlandet ditt?.....

Hva syntes du var mindre bra?.....

Hva synes du er bra i Norge?.....

Hva synes du er mindre bra?.....

Hvordan skaffer du deg informasjon om ulike ting i Norge?.....

Finnes det områder av det norske samfunn du gjerne ville vite mer om?.....

Vedrørende barnet som er din slektning

På hvilken måte er du i slekt med barnet?.....

Hvor godt kjenner du barnet?.....

Har du hatt mye kontakt med barnet/ungdommen?.....

Har du hatt mye kontakt med foreldrene til barnet/ungdommen?.....

Hvem bestemte at barnet skulle komme til dere?.....

Hva var det som førte til at akkurat dere fikk ta ansvaret for barnet?.....

Hvordan tror du man best kan hjelpe.....til å få det bra i Norge?.....

Har dere mulighet for å ha fast kontakt med barnets foreldre i, og i så fall hvordan?.....

Barneoppdragelse

Hvordan oppdrar du dine egne barn?.....

Hva synes du det er viktig at barn lærer seg?.....

Hvilke normer og regler vil du lære dine barn?.....

Hva gjør du når barnet ditt ikke hører på deg?.....

Hvordan ser din kultur på fysisk avstraffelse i forbindelse med barneoppdragelse?

.....

Hvordan ser du selv på det?.....

Hva synes andre i din familie om omskjæring?.....

Hva tror du barnets foreldre mener om dette?.....

Har du mulighet for å gå imot familien din?.....

Hva ville det medføre for deg?.....

Er det for deg forskjell på hvordan man oppdrar gutter og jenter?.....

Beskriv ulikhetene/forskjellene:.....

Når, og ved hvilken alder får barnet/ungdommen gå ut på egen hånd og omgås andre ungdommer, delta i fester og andre aktiviteter?
.....

Beskriv din innstilling til dette; hvilke råd du gir, avtaler dere imellom. Hva er du urolig for?.....

Har du noen erfaring med barneoppdragelse i Norge?.....

Er det noe spesielt du tenker på i den anledning?.....

Hva synes du om forskjellen mellom din måte å tenke på, og den norske måten å oppdra barn på:.....

Hva synes du er felles?.....

Helse

Hvilke sykdommer hadde du under oppveksten?.....

Hvilke sykdommer hadde familien din?.....

Hva betyr god helse for deg?.....

Hvordan har du det i dag?.....

Hvordan har din familie det?.....

Har dere kontakt med helsetjenesten i Norge?.....

Med hvilken bakgrunn?.....

Får dere den hjelp dere har behov for der?.....

Hvis ikke, hva er det du savner?.....

Hvordan definerer du dårlig psykisk helse?.....

Narkotiske stoffer

Hvordan ser man i din kultur på bruk av narkotiske stoffer?.....

Finnes det noen type stoffer som er tillatt i ditt hjemland?.....

Vet du om dette stoffet betraktes som narkotisk stoff i Norge?.....

Hvilket syn har du på å anvende narkotiske stoffer?.....

Kjenner du til hvilke stoffer som benyttes her i Norge?.....

Ønsker du informasjon om hvilke stoffer som finnes?.....

Tanker om fremtiden

Hva slags kontakt kommer du/dere til å ha med foreldre?.....

Hva slags kontakt kommer du til å ha med ditt/deres hjemland?.....

Har dere tanker om å flytte fra Oslo i fremtiden?.....

Har dere tanker om å flytte fra Norge i fremtiden?.....

Har du noen tanker om hvordan vår kontakt (barneverntjenesten, evt. andre) vil se ut fremover?.....

Hvilken hjelp og støtte tror du at dere vil ha behov for fremover?.....

Om intervjuet

Hva synes du om å bli intervjuet?.....

Er det noen andre spørsmål du synes jeg burde ha stilt deg?.....

Oversatt av Elin Stenerud, Flyktningekontoret i Barne- og familieetaten.

GODKJENNINGS RAPPORT AV FOSTERHJEM

I henhold til lov om barneverntjenester

BARN:

PLASSERT DEN HOS:

Slekt : f.

Slekt : f.

ADRESSE:

Saksbehandler:

Miljøarbeider:

Delegert myndighet: I brev fra bekrefter barneverntjeneste at godkjenning kan foretas av

Rapporten bygger på opplysninger fra:

Dokumenter og journalnotater i saken.

1. OPPLYSNINGER OM BARNET

Nasjonalitet:

Foreldre: Mor:
Far:

Ankomst Norge:

Asylstatus:

Adresse:

Oppnevnt hjelpeverge:

2. BAKGRUNN FOR PLASSERING

2.1. Oppvekst

2.2. Bakgrunn for at barnet ble sendt til Norge

3. BARNETS OMSORGSSITUASJON I NORGE.

3.1. Opplysninger om barnets nåværende bosted (hvem bor i husholdet, boligforhold og bomiljø)

3.2. Nåværende omsorgssituasjon

3.3. Skole

3.4. Fritid/venner

3.5. Kontakt med øvrig familie

3.6. Barnets ønske om videre bosted og omsorg

3.7. Vurdering

4. OPPLYSNINGER OM OMSORGSPERSONENE

f. -

f. -

4.1. Slektsforhold til barna

4.2. Trossamfunn

4.3. Politiattest

4.4. Økonomi

4.5. Helse

4.6. Ankomst Norge

4.7. Familie forhold i hjemlandet/oppveksten

4.8. Utdannelse/arbeid

4.9. Nåværende familiesituasjon

4. 10. Tanker om å være fosterforeldre

4.12. Spesielle temaer i forhold fosterhjem/oppdragelse av andres barn

5. VURDERING OG KONKLUSJON

På bakgrunn av ovenstående konkluderer barneverntjenesten derfor med følgende:

Barneverntjenesten oppretter tilsynsfører for fosterhjemmet.

XXY, .04

Leder

Barnevernkonsulent

AVTALE

Mellom **ABC** barneverntjeneste og fosterforeldre
Etter godkjenning av privat plassering
Lov om barneverntjenester § 4-7 jf § 4-22 1. ledd, bokstav b.

Barnet:

Barnets navn:

Født:

Adresse for privat plassering:

Telefon:

Fosterforeldre for det ovennevnte barnet:

Fosterforeldres navn:

Personnummer:

Fosterforeldres navn:

Personnummer:

Slektstilknytning:

Avtalen gjelder fra:

Bosettingsdato:

Hjelpeverge:

Adresse og telefon:

Tilsynsfører (hvis denne er oppnevnt):

Denne avtalen gjelder privat plassering etter Lov om barneverntjenester § 4-7 jf. § 4-22 b.

Fosterforeldrene forplikter seg til:

1. Ivareta barnets behov for stabil og trygg voksenkontakt ved bl.a. å dekke barnets personlige, sosiale og helsemessige behov, samt søke å tilrettelegge forholdene rundt barnet slik at dets evner og anlegg får best mulig anledning til å utvikle seg.
2. Hvis mulig, sørge for at barnet opprettholder kontakt med biologiske foreldre.
3. Følge opp tiltaksplan.
4. Ta opp spørsmål om flytting med barneverntjenesten i god tid før eventuell flytting.
5. Samarbeide med oppnevnt tilsynsfører. Tilsynsfører skal komme på besøk minimum fire ganger per år.
6. Ta imot råd og veiledning fra barneverntjenesten.
7. Forvalte økonomiske ytelser til det beste for barnet.
 - a) Det søkes om bidragsforskudd fra trygdekontoret til barnet.
 - b) Det søkes om barnetrygd.
8. Barneverntjenesten skal snarest informeres ved vesentlige endringer i familiesituasjonen. Herunder ytterligere privat plasseringer i hjemmet.

Barneverntjenesten forplikter seg til:

1. Følge opp fosterhjemmet og barnet ved jevnlig kontakt med fosterhjemmet.
 - a) Det gjennomføres minimum to fosterhjemsbesøk per år.
 - b) Det gis nødvendig veiledning i forhold til oppgaven som fosterforeldre.
 - c) Fortløpende informere om forhold som angår barnet.
2. Barnet har en oppdatert tiltaksplan
3. Det oppnevnes tilsynsfører for fosterhjemmet.
4. Jf. pkt 7 a), vedr. bidragsforskudd, fosterforeldres forpliktelser. Se eget avtale for økonomiske forpliktelser.
5. Vurdere tilførsel av ekstra ressurser eller hjelpetiltak dersom fosterforeldre melder fra om dette, eller dersom barnets utvikling i fosterhjemmet tilsier behov for særlig støtte og bistand.

Fosterforeldrene utøver den daglige omsorgen for barnet på vegne av barnets foreldre. Utgangspunktet er at de som har foreldreansvaret når som helst kan kreve at barnet flytter hjem. Etter Lov om barneverntjenester §§ 4-8 og 4-9, kan Fylkesnemnda vedta at barnet for en tid av opptil 3 måneder ikke skal flytte sammen med sine foreldre.

Oppsigelse av avtalen:

Fosterforeldre og barneverntjenesten kan med gjensidig frist på 3 måneder skriftlig si opp denne avtalen. Dersom fosterforeldrene sier opp avtalen, skal de så langt som mulig la barnet bo hos seg inntil annen plassering er fremskaffet.

Spørsmål som gjelder denne avtalen rettes til barneverntjenesten.

.....
Fosterforeldre

.....
Leder for barneverntjenesten

.....
Fosterforeldre

To eksempler på ulike typer oppfølging av denne gruppen fosterhjem

1. ICDP-programmet (International Child Development Programmes)

Dette er et gruppeveiledningsprogram som går over 10-12 ganger. I forhold til minoritets-etniske omsorgsgivere har man utviklet en modell der to veiledere deltar, en med helse-/sosialfaglig bakgrunn og en veileder fra samme språkgruppe som omsorgsgiverne/deltakerne. Man har også gode erfaringer med blandede språkgrupper, der norsk har vært fellesspråk. Deltakerne får konkrete hjemmelekser/oppgaver som utføres hjemme sammen med barnet mellom hver avtale.

Kort om teoretisk perspektiv

I kulturorientert utviklingspsykologi legges det stor vekt på samspillet mellom barnet og de sentrale omsorgsgiverne. Nyere forskning viser at barns utvikling delvis er en ledet og assistert prosess der kvaliteten på samspillet med sentrale omsorgsgivere er avgjørende for barnets fortsatte utvikling. Dette er også sentralt i ICDP programmet, der man ut ifra noen temaer for godt samspill på en enkel måte har sammenfattet hovedpunktene i forskningen som er gjort på området (Hundeide 2001, 2004).

Som et forebyggende sensitiviseringsprogram har det som målsetting å støtte og veilede omsorgsgivere. Hensikten er å aktivisere og mobilisere de potensielle omsorgsferdigheter og den omsorgstillit som de fleste omsorgsgivere til en viss grad besitter, men som man av forskjellige grunner ikke alltid bruker ovenfor barnet. Grunnlaget for omsorgen er kvaliteten på samspillet mellom omsorgsgiver og barnet. Denne er avhengig av omsorgsgivers definisjon av barnet, samtidig som barnet er en aktiv medspiller i utformingen av dette samspillet. Derfor legges det stor vekt på å forsøke å påvirke selve ”forholdet”; hvordan omsorgsgiver definerer barnet, som igjen påvirker omsorgsgivers empatiske identifikasjon med barnet og muliggjør med-følelse og med-opplevelse, som selve grunnforutsetningen for sensitiv omsorg og sensitivt samspill (Hundeide 2001, 2004).

Temaer for godt samspill

1. Den emosjonelle dialog: Omsorg som emosjonelt bekreftende kommunikasjon
 2. Den meningsskapende og utvidende dialog: Omsorg som veiledet samspill
 3. Den regulerende dialog: Omsorg som grensesetting og regulering
-
1. Den emosjonelle dialog: Omsorg som emosjonelt bekreftende kommunikasjon
 - a. Vis positive følelser – vis at du er glad i barnet ditt.
 - b. Juster deg til barnet, og følg dets utspill.
 - c. Snakke til barnet om ting det er opptatt av, prøv å få i gang ”følelsemessige samtaler”.
 - d. Gi ros og anerkjennelse for det barnet klarer å gjøre.
 2. Den meningsskapende og utvidende dialog: Omsorg som veiledet samspill
 - e. Hjelp barnet til å samle oppmerksomhet, slik at dere får en felles opplevelse av ting i omgivelsene.

- f. Gi mening til barnets opplevelser av omverdenen, ved å beskrive det dere opplever sammen, og ved å vise følelser og entusiasme.
 - g. Utdyp og gi forklaringer når du opplever noe sammen med barnet.
3. Den regulerende dialog: Omsorg som grensesetting og regulering
- h. Hjelp barnet å kontrollere seg selv, ved å sette grenser for barnet på en positiv måte – ved å lede det, vise positive alternativer og ved å planlegge sammen med det.

Utdypende litteratur:

- Karsten Hundeide, 2001, Ledet samspill fra spedbarn til skolealder.
- Veileder-manual for bruk av ICDP-programmet på omsorgsgivere med etnisk minoritets bakgrunn, 2004. Barne- og familiedepartementet.

2. Gruppeveiledning

Omsorgspersoner med ansvar for andres barn/ungdom

Med dette menes forebyggende opplærings- og nettverksgrupper rettet mot omsorgspersoner, som selv har innvandrerbakgrunn, for enslige barn som er asylsøkere/flyktninger. Bakgrunnen er behovet for økt kunnskap, og deling av erfaring om det norske samfunn generelt, og omsorg/barneoppdragelse i Norge spesielt. Med mange felles temaer er det hensiktsmessig å danne grupper der deltakere i felleskap kan dele kunnskaper og erfaringer. Særlig for omsorgspersoner som av ulike grunner ikke gjennomgår en prosedyre for formell fosterhjemsgodkjenning, for eksempel fordi ungdommen er over 16 år er slike grupper viktige.

Målsetting

Omsorgsgivere skal få relevant og felles informasjon:

- Grunnleggende innføring i norsk samfunn; familiestrukturer, skole, helsesystemet, barneverntjeneste.
- Bygge nettverk og mulighet for å dele erfaringer med andre i samme situasjon. Dette i forhold til oppgaver og ansvar i rollen som omsorgsgivere for andres barn/ungdommer.
- Anledning til å drøfte egne og felles forventninger til norsk samfunn som omsorgsgivere.
- Få informasjon om, og anledning til, å drøfte andres forventninger til dem som omsorgsgivere.

Temaer som kan tas opp i gruppesamlinger:

1. Skolen i Norge
 - Skolesystemet (barnehage, grunnskole, ungdomsskole, videregående skole).
 - Rettigheter/plikter og forventninger (leksehjelp, foreldermøter, osv.).
 - Barn som mistrives på skolen, hva kan vi gjøre, hvem kan vi be om hjelp?
2. Familie i Norge og hjemlandet. Likheter og forskjeller.
3. Sosialisering og integrering
 - Hva kan vi mene med dårlig integrering/sosialisering?
 - Hva forvente vi av oss selv, hva forventer andre?
 - Hva vil kunne gjøre skole, naboer bekymret for barnet?
 - Hva gjør barneverntjenesten bekymret?
4. Å bo i borettslag, leiekontrakt/regler i borettslaget, dugnader.
 - Hva forventes av innsats, regler?

En metode for planlegging og gjennomføring av telefonsamtaler med barnets foreldre, der de befinner seg

Bakgrunn

Utgangspunktet for å kontakte foreldrene er at de fortsatt har foreldreansvar og er viktige for sine barn.

Det følgende er en nedtegning av hvordan man kan gå frem for å ta kontakt med de enslige, mindreåriges foreldre, basert på erfaringene i Flyktningekontoret i Barne- og familieetaten i Oslo.

Motiv for kontakten

- Barnets behov for kontakt med sine foreldre.
- Informere barnets foreldre (erfaringen er at de ofte er takknemlige for at noen kontakter dem og informerer dem om hvordan deres barn har det, og for at barna følges opp av myndighetene i Norge).
- Samarbeid med foreldrene om den videre veien for barnet, og hva som er barnets beste ut i fra et større perspektiv og større rom for handling.
- Barnets situasjon i Norge gir grunnlag for bekymring.

Hva må avklares før man kan planlegge kontakten:

1. Man kartlegger muligheten for å ringe foreldrene. Er herboende slekt i Norge åpne for denne formen for dialog med barnets foreldre i utgangspunktet, eller må man bruke tid på dette.
2. Hvem i virksomheten planlegger samtalen.
3. Hvem snakker med foreldrene. De som snakker språket, eventuelt offentlig tolk.
4. Innholdet i samtalen planlegges.

Ad. pkt.1

Man må være forberedt på at den tidlige planleggingen av en samtale med barnets foreldre sammen med herboende slekt kan være et følsomt punkt. Slekten i Norge kan bli usikre på sin egen autoritet overfor til barnet og den situasjonen barnet befinner seg i. De kan også være usikre på om hemmeligheter kan bli avslørt og at barnet kan få problemer med oppholdstillatelsen, eventuelt at de selv kan bli utsatt for straffe-reaksjoner i Norge. Det er viktig at man er åpen i forhold til omsorgspersonene i Norge, og at det formidles tydelig hvorfor det er nødvendig å snakke med barnets foreldre, og at dette ikke handler om mistillit til dem.

Ad. pkt 3.

Dersom en ansatt i virksomheten snakker foreldrenes språk er det naturlig at denne personen snakker med foreldrene, og at vedkommende er med i planleggingen av samtalen. Når samtalen er godt planlagt er det lettere å være fleksibel i forhold til hva som skjer i samtalen. Den som snakker må være forberedt på å tolke/informere kort fra noe av samtalen til saksbehandler underveis, slik at det er mulig å justere innholdet i samtalen. Dette må imidlertid ikke bli et hinder for selve samtalen, men kan bidra til at

man eventuelt planlegger flere samtaler. Dersom man benytter profesjonell tolk, er det viktig at tolken er trygg i den rollen han/hun får ved å tolke pr. telefon. Vedkommende må kunne kommunisere kortfattet med saksbehandler i løpet av telefonsamtalen fordi det vil kunne komme opp tema i samtalen som ikke er planlagte.

Planleggingen av selve samtalen:

- Hva er målet med kontakten med foreldrene.
- Innholdet i samtalen planlegges.
- Hva ønsker man å formidle til foreldrene.
- Hva ønsker man eventuelt å få svar på.
- Hvordan formidles informasjonen – for eksempel kan alt man planlegger å formidle skrives ned på forhånd.

Gjennomføring av samtalen:

1. Man informerer om hvor man ringer fra (offentlig kontor osv., hvem man er, ansvar og hva som er ens oppgave i forhold til deres sønn/datter og om taushetsplikten).
2. Man spør om foreldrene befinner seg i en situasjon der de har mulighet for å snakke.
3. Man forteller om kontakten man har med deres barn, og betydningen av å samarbeide med dem om barnets fremtid. Man legger vekt på å være tydelige og formidle budskapet på en ikke-komplisert måte.
4. Man lytter til foreldrenes reaksjoner, og stiller spørsmål før man går videre i samtalen.

Ad. pkt. 4:

Dette er kanskje det aller viktigste punktet; spesielt i den tidlige kontakten. For å kunne skape tillit må man lytte aktivt fordi man ikke ser den man snakker med. Man må så langt som mulig raskt oppklare mulige misforståelser. Man må ta seg tid og spørre foreldrene underveis om de har noen spørsmål eller kommentarer til det man formidler.

Huskeliste for samtalen:

- Den som samtaler med mor eller far må stoppe opp for å informere saksbehandler underveis, slik at evt. oppfølgingsspørsmål; eventuelt avklarende spørsmål, kan stilles. Man stiller kontrollspørsmål på at man har forstått mor og far riktig, og at de har forstått oss. Man konkluderer så langt. Den første samtalen bør ikke være for lang, jf. "Ad. pkt. 3".
- Den neste samtalen avtales, samt den eventuelt videre kontakten ut ifra hva som er kommet frem i den første samtalen.
- Er det behov for å dokumentasjon fra foreldrene, avtal hvordan dette gjøres.
- De (bortsett eventuelt fra ekstern tolk) som har gjennomført samtalen går igjennom samtalen sammen, dette for å danne grunnlaget for den neste samtalen.

Utlendingsdirektoratet
Postboks 8108 Dep.
N-0032 Oslo
Kontoradr.: Hausmannsgt 21

Tlf: (+47) 23 35 15 00
Faks: (+47) 23 35 15 15
www.udi.no
E-post: udi@udi.no

Ungplan AS
Gjerdrumsvei 12 A-F
0484 Oslo
Tlf.: 23 00 85 30

Flyktingekontoret i Oslo
Arupsgate 5
0192 Oslo
Tlf: 22 62 62 62